

Univerzita palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Jan Szlaur

Osvojení dítěte homosexuálním párem

Diplomová práce

Olomouc 2020

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Osvojení dítěte homosexuálním párem vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

Ve Stříteži dne 30. března 2020

Jan Szlaur

Poděkování:

Rád bych na tomto místě srdečně poděkoval své rodině za podporu během celého studia a JUDr.Lence Westphalové, Ph.D. za konzultace a odborné vedení při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Vymezení základních pojmů.....	9
2.1	Osvojení	9
2.2	Dítě.....	11
2.3	Rodina	13
2.4	Registrované partnerství.....	14
3	Druhy osvojení.....	16
3.1	Osvojení úplné a osvojení neúplné.....	16
3.2	Osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné	17
3.3	Osvojení přímé a osvojení nepřímé.....	18
3.4	Osvojení společné a osvojení individuální.....	19
4	Osvojení homosexuálními páry.....	21
4.1	Vývoj právní úpravy osvojení registrovanými partnery (homosexuálním párem) ..	21
4.2	Problematika osvojení homosexuálním párem	25
4.2.1	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva.....	25
4.2.2	Nejlepší zájem dítěte	29
4.2.3	Konflikt zájmů.....	31
5	Právní následky vzniku osvojení.....	37
5.1	Postavení dítěte v nové rodině	37
5.2	Ztráta práv a povinností dítěte.....	38
6	Komparace s právem.....	41
6.1	Slovensko	41
6.2	Polsko	44
7	Závěr.....	47
	Seznam použité literatury.....	49
	Abstrakt	55

Abstract	55
Klíčová slova.....	56
Key words	56

Seznam použitých zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
EÚOD	Evropská úmluva o osvojení dítěte
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSN	Organizace spojených národů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ÚPD	Úmluva o právech dítěte
ZMJP	Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů
ZRP	Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

Každé dítě by mělo mít možnost vyrůstat v rodině, která zabezpečí jeho nekomplikovaný a všeobecný rozvoj. Dobře fungující kompletní rodina je zajisté tím nejlepším místem, ve kterém dítě může cítit lásku, bezpečí, materiální zabezpečení a samozřejmě také emoční a sociální jistotu vztahů s jednotlivými členy rodiny. Ne každé dítě má to štěstí v takové rodině vyrůstat. Dítě mohlo ztratit svého rodiče, celou rodinu nebo se z jiných důvodů ocitlo v prostředí, které pro něj a jeho vývoj nemá ty nejlepší vyhlídky. Proto existuje institut osvojení, který přináší možnost začlenění dítěte do nové rodiny, která jej zabezpečí a přijme jako vlastní rodina. Takové přijetí cizího dítěte za vlastní má velký význam pro celý právní řád. Také se jedná o významnou statusovou změnu, kdy se dítěti naskytuje možnost nového začátku v nové rodině a touto formou se institut osvojení zdá být nejbližší přirozené rodině.

Domnívám se, že v nejbližších letech bude docházet k stále většímu zájmu o osvojení. Tento trend může souviset s více faktory, které můžeme sledovat ve společnosti. Jedním z faktorů může být stále vzrůstající impotence manželských či jiných párů a také nemožnost homosexuálních párů přijít k dítěti přirozenou cestou. Osvojení svou podstatou dává možnost založit rodinu i v případě, že to není biologicky či přirozeně možné. Hojně diskutovaným tématem současnosti a hlavním zaměřením této práce je právě problematika osvojení homosexuálními páry. Problematicke osob se stejnou sexuální orientací a tématům s tím spojených se věnuje stále větší prostor v médiích, odborných diskuzích a samozřejmě i oblast práva nezůstává k této problematice němá.

Smyslem mé diplomové práce je zhodnocení a analýza současné právní úpravy osvojení homosexuálními páry, předně tedy registrovanými partnery. Pokusím se porovnat nejlepší zájem dítěte se zájmem homosexuálních párů mít a vychovávat dítě. V tomto ohledu se zaměřím na možné problémy a konflikty, které můžou dítěti způsobovat větší újmu než pomoc v jeho nelehkém postavení. Jednotlivé části budou obsahovat můj vlastní názor, který se budu vždy snažit podpořit judikaturou či názory odborníků.

Samotná práce je rozdělená do pěti kapitol. První kapitola se věnuje vymezení základních teoretických pojmů, jejichž vysvětlení je vzhledem k obsahu práce potřebné. Konkrétně se jedná o tyto pojmy: osvojení, dítě, rodina a registrované partnerství.

Druhá kapitola se věnuje popisu a komparaci dílčích druhů osvojení, které můžeme rozpoznávat dle určujících faktorů, jako jsou začlenění dítěte do nové rodiny, možnosti zrušení osvojení či osoby které přistupují jako osvojitelé.

Další kapitola se zaměřuje na samotnou problematiku osvojení homosexuálními páry. V této souvislosti je v ní zahrnut legislativní vývoj právní úpravy osvojení registrovanými partnery, kde jsou reflektovány aktuální pohledy ústavních činitelů. S touto problematikou jsou úzce spojena základní lidská práva ať už se jedná o práva osvojitelů, tak o děti, které mají být osvojeny, a proto je vhodné zmínit vývoj judikatury ESLP. Nejlepší zájem dítěte a střet s právy osvojitelů je tématem, které by nemělo být opomíjeno a v rámci dalších rozšiřování práv homosexuálních párů v oblasti osvojení je nutné tento střet zkoumat a docházet k závěrům, které jsou pro dítě skutečně nejlepší.

Čtvrtá kapitola se zaměří na právní následky osvojení. Nastíní možné nedostatky právní úpravy, kdy jsou dítěti ubírána určitá práva, která by mu mohla být v jeho vývoji a budoucnosti ku prospěchu. Přichází k úvaze, zda by si právě větší pozornost nezasloužily tyto nedostatky vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte.

Poslední část bude věnována komparaci české právní úpravy osvojení s polskou a slovenskou právní úpravou. Zaměřím se na rozdílnosti těchto právních úprav a možnosti případné inspirace.

S ohledem na rozsáhlou diskuzi tohoto tématu a často zcela rozdílné směřování jednotlivých států v Evropě i na celém světě věřím, že touto prací přispěji k širší diskuzi, která se bude primárně zaměřovat na nejlepší zájem dítěte.

2 Vymezení základních pojmů

Vzhledem k vybranému tématu diplomové práce bude na začátek vhodné vymezit základní pojmy, kterých se tato práce bude týkat, a to konkrétně pojmu osvojení, dítě, rodina a registrované partnerství případně homoparentalita.

2.1 Osvojení

Osvojení dítěte patří mezi tradiční instituce českého rodinného práva. Podobně jako v mnoha Evropských právních řádech i v našem právním řádu měly značný vliv na utváření osvojení světové války ve 20. století. Vlivem jejich sociálních dopadů, převážně osíření velkého počtu dětí se z osvojení stává institut zaměřený především na nezletilé děti a zajištění jejich potřeb, poskytnutí zázemí a nové náhradní rodiny.¹ Nebylo tomu, tak vždy. Historicky byl institut osvojení spojen především s udržením rodu, rodinného náboženství či rodového majetku.² Je zřejmé, že se institut osvojení vyvíjí a je tomu tak i nadále, kdy v dnešní době se často jedná o uspokojení touhy bezdětných párů mít vlastní rodinu a ze stejného důvodu, tak často činí i stejnopohlavní páry. Samozřejmě, že ne malý počet osvojení tvoří i osvojení partnerem rodiče dítěte.³ Když se zamyslíme nad těmito skutečnostmi, tak můžeme říct, že se do pozadí dostává účel osvojení spočívající ve službě dětem a do popředí přichází naplnění touhy jedinců založit rodinu a vychovávat dítě. Tento trend je poněkud zajímavý a přináší otázky související se zájmem dítěte. Těmito otázkami se budu věnovat v následujících kapitolách této práce.

Listina základních práv a svobod vymezuje standardy pro rodinné právo a ochranu dítěte. Nová právní úprava osvojení nezletilého nesevěprávného dítěte tyto standardy ctí, když usiluje o ochranu dítěte, přirozené rodiny a rodičovství, jak vyplývá z čl. 32 LZPS. Listina základních práv a svobod zde výslovně zakotvuje subsidiaritu náhradní rodinné péče, taková péče přichází v úvahu v případech, kdy biologičtí rodiče nejsou schopni nebo z různých důvodů nechtějí vychovávat své dítě. Tato subsidiarita vyplývá z čl. 32 odst. 4, který stanoví, že péče o dítě a jejich výchova je právem rodičů a že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči a že práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.⁴ Dítě se může dostat do situace, že

¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 177.

² STARÁ, I. *Rodina a její význam v římském právu*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2013, s. 44.

³ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 996

⁴ Aktuální znění: usnesení č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

z objektivních či subjektivních důvodů nemůže vyrůstat ve své původní rodině, a proto je potřeba, aby stát zajistil péči v jiném vhodném prostředí. Z Listiny základních práv a svobod vyplývá, že každý má právo na rodinný život, a tedy i ono nechtěné, opuštěné či osiřelé dítě, které v důsledku okolností nemůže od své rodiny očekávat nic dobrého. Česká právní úprava a mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána kladou důraz na povinnost státu přirozenou rodinu dítěte chránit, rodičům poukazovat na dopady jejich nezájmu o dítě, poskytovat všestrannou pomoc a samozřejmě vymezit jasná pravidla pro souhlas s osvojením ve vazbě na evropské standardy Evropské úmluvy o osvojení dítěte a Evropské úmluvy o lidských právech. Když se tedy dítě ocitne v situaci, že není možné, aby vyrůstalo v rodině svého původu je zapotřebí, aby stát zabezpečil péči v jiném vhodném prostředí, a to nejlépe rodinném, tedy vždy má přednost náhradní rodinná péče před výchovou ústavní. Nejlepší zájem dítěte by měl být prioritou v každé formě náhradní rodinné péče, protože je žádoucí, aby taková změna prostředí pro dítě byla co nejšetrnější. Je povinností státu toto právo realizovat a vytvořit takové náhradní prostředí, které umožní dítěti realizaci práva na rodinný život.⁵

Osvojením se dle občanského zákoníku § 794 rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.⁶ Přijetí cizí osoby za vlastní je samotnou podstatou osvojení, z níž vyplývá, že dochází k nahrazení přirozeného a biologického vztahu rodič – dítě k rodičovství právnímu, založenému na rozhodnutí soudu. Ono přijetí cizí osoby za vlastní je základním rozlišením vůči jiným institutům zakládající rodičovství.⁷ K tomu, aby došlo k naplnění cíle osvojení je zapotřebí vzniku faktického vztahu mezi osvojencem a osvojitelem jako mezi dítětem a rodičem. Důležitým prvkem takového vztahu je vzájemnost, kdy osvojenec musí vnímat osvojitelé jako své rodiče a rovněž naopak jeho budoucí osvojitelé musí přijmout osvojence jako své vlastní dítě. S tím souvisí přijetí cizího dítěte se všemi jeho pozitivy i negativy, a to bez výhrad a postranních úmyslů na možné zrušení osvojení v budoucnu, pokud by nebyly naplněny představy a vize budoucích osvojitelů. Proto je tak důležitá skutečná vůle k vytvoření rodiny a faktického vzájemného vztahu. Tedy i dítě přijímá cizí rodiče za své vlastní, protože jen tak může být naplněn záměr tohoto institutu, ve kterém nedochází jen k vůli poskytnout sociálně či

⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 177-178.

⁶ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷ POLIŠENSKÁ, P., FEBEROVÁ, R., STUHLÍK, Z. *Musíš znát...Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 102.

biologicky osiřelému dítěti kvalitní péči a zajištění potřeb, ale k statusové změně, která je podmíněna i změnou sociální a emoční.⁸

Občanský zákoník zdůrazňuje statusovou povahu osvojení a přináší tak změnu v koncepci osvojení.⁹ Osvojení, tak už nelze výhradně považovat za jednu z forem náhradní rodinné péče.¹⁰ Blíže k tomu, co se píše v důvodové zprávě: „*vždy se především, a to právě na rozdíl od všech institutů náhradní péče (zčásti s výjimkou poručenství), jedná o záležitost statusovou, kdy rozhodnutí soudu změni zdaleka ne jen poměry mezi přirozeným rodičem, dítětem a osvojitelem.*“¹¹ Statusová stránka osvojení je zdůrazněna v institucionální rovině, kde došlo k změně dvojkolejnosti rozhodování o otázkách týkajících se osvojení a to tak, že dále bude o otázkách týkajících se osvojení rozhodovat soud, protože rozhodování o statusu osoby náleží zásadně soudu.¹² Důležitost a specifikum tohoto rozhodnutí podtrhuje i speciální úprava řízení o osvojení v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Je nutno si uvědomit, že osvojení vyvolává následky v rovině osobní, majetkové, a to nejen pro osvojované dítě, ale pro jeho osvojitele a jejich příbuzné a představuje tak zásadní statusovou změnu, která má podstatný význam pro celý právní řád.¹³ Lze tedy s jistotou říct, že taková statusová změna má význam pro celý právní řád, kdy v důsledku osvojení dochází k fikci či imitaci biologického svazku rodiče a dítěte tedy osvojence a osvojitele.¹⁴

2.2 Dítě

Dítě je z hlediska práva vnímáno různými definicemi, které blíže určují a specifikují kým dítě dle práva je. V tomto ohledu, je důležité se zaměřit na konkrétní definice týkající se osvojení nezletilého dítěte, které můžeme najít ve významných mezinárodních úmluvách. Revidovaná Evropská úmluva o osvojení dětí v čl. 1 stanoví: „*tato úmluva se aplikuje na osvojení dětí, které v čase, kdy je osvojitelem podán návrh na osvojení dítěte, toto dítě nedosáhlo věku 18 let, nebylo ženaté/vdané, nevstoupilo do registrovaného partnerství nebo*

⁸ SEDLÁK, P. In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 615.

⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 177.

¹⁰ RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 70.

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konsolidovaná verze, ze dne 3.2.2012 [online]. <http://obcanskyzakonik.justice.cz>, 13. února 2020 [cit. 13. února 2020]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹² SEDLÁK, P. In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 599.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 193.

¹⁴ Tamtéž, s. 178.

nedosáhlo zletilosti. ¹⁵ Podle Úmluvy o právech dítěte se dle čl. 1 stanoví: „*dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ ¹⁶

Občanský zákoník definici dítěte postrádá, ale v § 30 stanoví, že „*plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilost se nabyvá dovršením osmnáctého roku věku.*“ ¹⁷ Takového člověka lze tedy pokládat za dítě. Pro osvojení je vymezení dítěte důležité, což dokazují i výše zmíněné mezinárodní úmluvy. ObčZ však od těchto úmluv vymezuje možnost osvojit dítě rozdílně, kdy v § 802 stanoví: „*osvojit lze nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti*“ ¹⁸ Nevychází, tak ze stanovení číselné věkové hranice, jako doby, do kdy lze dítě osvojit v režimu osvojení nezletilého, ale odkazuje na zletilost. Pro určení nezletilosti tedy není určující jen dovršení věkové hranice 18 let a tím nabytí zletilosti, ale důležitou roli hraje i svéprávnost dítěte. Motivem pro určení hranice, po které již nelze osvojit jako nezletilce, je především v určení konkrétního časového okamžiku, do kterého je osvojení poskytována zvýšená míra ochrany v souvislosti s jeho postavením dítěte, tedy „slabší osoby“ ¹⁹ ObčZ stanoví dvě situace, kdy nezletilý nabyvá plné svéprávnosti, a to ještě před dosažením zletilosti. Jedná se o situaci přiznání plné svéprávnosti, nebo uzavření manželství, kdy svéprávnost nabytou uzavřením manželství neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. ²⁰ Nabytí svéprávnosti tak představuje mezní hranici, po jejímž překročení již není dítě osvojitelné bez ohledu na nezletilost či zletilost. Česká právní úprava, tak institutem nabytí svéprávnosti dosahuje stejného výsledku jako Mezinárodní úmluva o osvojení dítěte a Mezinárodní úmluva o právech dítěte.

Dítě je lidská bytost, která má nárok na svou integritu, důstojnost a svobodu rozhodování. Každé dítě má právo na fyzický, duševní, duchovní, morální a společenský rozvoj, kterého by se mu mělo především dostávat v jeho biologické rodině. ²¹ V tomto kontextu je zapotřebí dítě, jako slabší osobu chránit a snažit se zabezpečit jeho zdravý vývoj. Na osvojení je proto z těchto

¹⁵ European Convention on the Adoption of Children (Revised), ze dne 27.11.2008 [online]. coe.int, 19. února 2020 [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680084823>

¹⁶ Úmluva o právech dítěte, zde dne 20.11.1989 [online]. osn.cz, 19. února 2020 [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹⁷ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ SEDLÁK, P. In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 599.

²⁰ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²¹ MADĚROVÁ, E., *Jaké je to být dítětem*, zde dne 15. 5. 2014 [online]. pravni prostor.cz, 19. února 2020 [cit. 2. února 2020]. Dostupné na <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/jake-je-to-byti-ditetem>

důvodů nutno nahlížet s náležitou péčí a snahou naleznout dítěti vhodné prostředí pro jeho následující rozvoj.

2.3 Rodina

Rodina je zásadním prostředím pro vývoj jedince, a to i přes to, že v posledním století prošla značným vývojem ať už pozitivním či negativním. Rodina nadále zůstává základním a stabilizujícím prvkem společnosti.²² Občanský zákoník reflektuje přirozená práva každého člověka, které jsou zakotveny základními dokumenty v oblasti ochrany lidských práv a svobod, tedy LZPS a EÚLP. Tyto významné dokumenty zakládají ochranu před zasahováním do soukromého a rodinného života. Svoboda volby způsobu života ať už v rodině nebo bez ní je možností každého člověka žít život podle svého, jak je zmíněno v § 3 odst. 1 a § 81 ObčZ. Tyto ustanovení chrání svobodu člověka, svobodu volby a právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým. Jednou ze zásad upravenou v § 3 odst.2 ObčZ je zvláštní zákonná ochrana rodiny, rodičovství a manželství čímž je vyzdvížena samotná důležitost těchto institutů.²³

V judikatuře Ústavního soudu můžeme sledovat snahu o vymezení rodiny. Jedním ze zásadních konstatování Ústavního soudu je, že rodina představuje primárně biologickou vazbu a až poté následuje sociální institut, který v souvislosti vývojem společnosti má být následně regulován právní úpravou. Rodina může být utvářena i nepokrevními příbuznými, ale kdyby mělo dojít ke konfliktu mezi vztahy zakládajícími na vazbě pokrevní či emoční v takovém případě by bylo upřednostněno biologické pouto. Tímto způsobem Ústavní soud odráží pohled judikatury ESLP, který rodinu nechápe jen v rámci pokrevní příbuznosti, ale pokud by mělo docházet k rozporu přihlíží na stranu příbuzných.²⁴

Definici pojmu rodina v ObčZ nenajdeme, což umožňuje různorodé pohlížení na její vymezení či podoby, které se časem mění, zanikají či obnovují. Z dnešního pohledu je možno říct, že rodina má mnoho podob. Může vzniknout vstupem do manželství, vznikem registrovaného partnerství či faktickým mezilidským vztahem. Důležitou a zásadní skutečností je samotné poslání rodiny. Tímto posláním je vzájemná podpora členů rodiny, štěstí, radost, láska, přijetí, dobré a pokojné prostředí vhodné pro výchovu dětí. Je nutno poznamenat, že ne všechny rodiny plní své poslání či funkci a lze je konstatovat za nezdravé, když dochází k domácímu násilí,

²² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 4.

²³ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20.2.2007, sp.zn. II.ÚS 568/06.

zneužívání, týrání, alkoholismu či zanedbávání dětí. Takové rodiny bývají označovány za patologické. Mnohé z výše uvedených patologických problémů se začínají objevovat nebo k nim dochází při rozvodu manželství, zrušení registrovaného partnerství nebo rozchodem nesezdaných párů.²⁵ S ohledem na dnešní trend vysoké rozvodovosti a vlivem směřování společnosti, můžeme sledovat jak se „klasická“ nukleární rodina, tedy společenství otce, matky a společných dětí postupně rozpadá. Tím je myšlena vysoká rozvodovost, neochota vstupovat do manželství a také upřednostňování nesezdaného soužití.²⁶ Ať už se společnost vyvíjí jakýmkoliv způsobem, tak nejdůležitější funkcí rodiny zůstává reprodukce, zachování lidského rodu a s tím související výchova a péče o dítě. Z právního hlediska je zásadní zkoumat poměry mezi členy rodiny, tedy z jakého právního statusu fyzické osoby vychází práva a povinnosti. Může se jednat o manželství, partnerství, narození apod. Ve většině případů právní vztah vychází z biologického příbuzenství, ale může tomu tak být i na základě napodobení biologického vztahu, k čemuž dochází v případě osvojení.²⁷

Při zvážení výše uvedených skutečností, můžeme o rodině mluvit, jako o společenství osob stojícím na základě manželství nebo podobném lidském svazku, který má v záměru společně žít, vychovávat děti, vzájemně se podporovat a propojovat se emocionálně, sociálně, ekonomicky a právně. Pouto mezi těmito osobami je tedy dáno buď biologickým nebo právním příbuzenstvím, jak je tomu právě v případě osvojení.²⁸

2.4 Registrované partnerství

Registrované partnerství je zejména statusový poměr, který nese svůj význam pro celý právní řád.²⁹ ZRP jej v § 1 vymezuje jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem, přičemž partnerem se rozumí osoba, která uzavřela partnerství. Registrované partnerství může vzniknout jen mezi osobami stejného pohlaví, a to formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení o tom, že vstupují do partnerství.³⁰ V tomto, lze sledovat propojení ve své době platným zákonem o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.), kde bylo podobným způsobem upraveno uzavření manželství, kdy bylo zapotřebí

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 4-5.

²⁶ Sňatky a rozvody, zde dne 10.12.2019 [online]. czso.cz, 22. února 2020 [cit. 22. února 2020]. Dostupné na <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

²⁷ RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2-3.

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 5.

²⁹ ZUKLÍNOVÁ, M. In ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 45.

³⁰ Aktuální znění: zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

učinit svobodné a úplné souhlasné prohlášení.³¹ Partnerství vzniká ve smyslu § 6 ZMJP dvoustranným prohlášením partnerů před matrikářem. Pokud má partnerství platně vzniknout, musí prohlášení o vstupu do partnerství učinit každá osoba osobně, není tedy možné zastoupení ani ve výjimečných případech. Toto prohlášení partnerů se děje před matrikářem a nemusí u něj být svědci a není vyžadována ani slavnostní forma, jak je tomu u manželství. Důležitou podmínkou vstupu do partnerství je nutnost, aby alespoň jedna z osob byla státním občanem České republiky. Pokud osoba nedosáhla 18 let, má omezenou svéprávnost v této oblasti nebo je osobou, která již uzavřela partnerství, manželství či jiný svazek, který doposud trvá, tak nemůže do partnerství vstoupit. Vznik registrovaného partnerství je zapsán do knihy partnerství, kterou vede matriční úřad.³² Ze zákonné definice registrovaného partnerství je zřejmé, že se zákonodárce vyhýbá možnosti zpřístupnit manželství osobám stejného pohlaví, čímž manželský svazek umocňuje a dává na vědomí, že manželství patří osobám opačného pohlaví. Podobný přístup v této záležitosti volí většina států Evropy, když umožňují osobám stejného pohlaví uzavřít státem uznávanou formu soužití, objevují se však i státy, které umožnily uzavřít manželství i osobám stejného pohlaví. Při začlenění registrovaného partnerství do právního řádu ČR došlo k nedbalému používání dvou výrazů a to „partner“ a „registrovaný partner“, avšak v praxi toto pochybení nevyvolalo žádné vážnější problémy.³³

Přijetí právní úpravy registrovaného partnerství byla doprovázena celou řadou odmítnutí, odkládání a změn, a to už od začátku 90. let. Až v roce 2005 byl návrh ZRP schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem Parlamentu České republiky. Ve své době úřadující prezident Václav Klaus, však použil svého výsadního práva veta a zákon, tak vrátil zpět do dolní komory Parlamentu ČR. Následně byl ZRP přijat těsnou ústavní většinou a účinnosti nabyl dne 1.7.2006. Spolu s přípravou ObčZ se objevily snahy tento institut do tohoto nového zákona implementovat, ale ZRP zůstává nadále upraven samostatně ve zvláštním zákoně, i přesto s tímto institutem ObčZ dobře pracuje.

Česká právní úprava registrovaného partnerství a manželství je v mnohých případech stanovení práv a povinností podobná, ale přesto zůstává spousta stránek těchto institutů rozdílných. Jedním z takových příkladů je úprava osvojení osobami stejného pohlaví. Tuto problematiku dále rozvedu v kapitole osvojení registrovanými partnery.

³¹ RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 178.

³² NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 40-41.

³³ ELISCHER, D. In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 822-825.

3 Druhy osvojení

Aktuální česká právní úprava v občanském zákoníku osvojení rozděluje na osvojení nezletilého a osvojení zletilého. V této kapitole se zaměříme na podrobnější dělení osvojení, a to v souvislosti s dílčími rysy, které tento institut utvářejí.

3.1 Osvojení úplné a osvojení neúplné

Podle míry začlenění osvojence do nové rodiny, a naopak zachování vztahů vůči své původní rodině můžeme teoreticky osvojení rozdělit na úplné a neúplné.³⁴ V případě úplného osvojení dochází ke kompletnímu začlenění osvojence do nové rodiny osvojitele. Osvojenec a osvojitel vytváří úplně nový právní vztah srovnatelný vztahu mezi rodičem a dítětem. Osvojením dochází k vzniku dalších širších vztahů na základě příbuzenství. Dochází tak k zániku předchozích právních vztahů s původní rodinou a vznikají vztahy zcela nové. Princip úplného osvojení je v ObčZ ovládán osvojením nezletilého.³⁵

V případě osvojení neúplným je důležité zdůraznit, že nedochází k úplnému zániku vzájemných práv a povinností osvojence a jeho původní rodiny. Do určité míry jsou vztahy zachovány. Typicky jde o subsidiární vyživovací povinnost nebo o vzájemné dědické právo. Při neúplném osvojení, osvojenec může zachovat příbuzenské vztahy v původní rodině a vztahy vůči příbuzným osvojitele nevzniknou a podobně ani osvojiteli nemusí vznikat příbuzenské vztahy vůči předkům či potomkům osvojence. Princip neúplného osvojení je v ObčZ ovládán osvojením zletilého.³⁶

Při porovnání osvojení úplného a neúplného stojí za zvážení, zda by v případě osvojení nezletilého nemělo dojít ke změně právní úpravy, a to po vzoru osvojení zletilého, které není obdobou nezletilého. Neboť subsidiární vyživovací povinnost a dědické právo mohou nezletilému dítěti poskytnout výhodu v případě, že se jeho nová rodina osvojitele dostane do problémů. Je zde tedy otázka, zda by v zájmu dítěte neměly být ponechána majetková práva v původní rodině, tedy právo na pozůstalost a subsidiární vyživovací povinnost.³⁷

³⁴ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 997.

³⁵ SEDLÁK, P., In HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 601.

³⁶ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 997.

³⁷ KRÍSTEK, A., *K záměru „rozsáhlé novelizace“ občanského zákoníku. Podněty pro možné změny rodinněprávní části*, Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 17, s. 578.

3.2 Osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné

V předchozí právní úpravě tedy v zákoně o rodině byly rozlišovány dva základní druhy osvojení, a to osvojení zrušitelné (prvního stupně, prosté) a osvojení nezrušitelné (druhého stupně). Zrušitelným osvojením bylo možné osvojit dítě bez ohledu na věk, a to po uplynutí tříměsíční předadopční péče. V případě, že se vyskytly takové okolnosti, ze kterých bylo zřejmé, že osvojení nadále neplní svou funkci, především když se mezi osvojence a osvojitelem nepodařilo navázat potřebný citový vztah a nešlo-li předpokládat změnu tohoto vztahu ani do budoucna, tak se taková situace považovala za důležitý důvod, pro který bylo umožněno osvojení na návrh osvojitele nebo zletilého osvojence zrušit. Pokud došlo k zrušení osvojení, tak byly obnoveny vzájemná práva a povinnosti osvojence a původní rodiny.³⁸ Nezrušitelné osvojit bylo možné dítě, které dosáhlo jednoho roku věku. Kdy tuto podmínku, bylo nutné naplnit ať už šlo přímo o osvojení druhé stupně nebo dodatečnou cestou přeměny ze zrušitelného na nezrušitelné osvojení. V praxi, tak docházelo k tomu, že nejprve bylo dítě osvojeno zrušitelně a až po dosažení onoho jednoho roku věku byl podán návrh k soudu na nezrušitelné osvojení, o kterém bylo následně rozhodnuto.³⁹

Aktuální právní úprava dává možnost podat návrh na osvojení zrušitelné nebo na osvojení nezrušitelné. Rozdíl od předchozí právní úpravy tví v tom, že pokud je rozhodnuto o osvojení zrušitelném, tak po uplynutí doby tří let od rozhodnutí dochází k automatické konverzi na osvojení nezrušitelné, a to bez nutnosti dalšího rozhodnutí soudu. K takové přeměně dojde zejména k posílení právní jistoty osvojence, aby po delším soužití v nové rodině nedošlo vlivem problémů osvojitele k náhlému zrušení osvojení. Před uplynutím doby tří let je možné podat návrh k soudu o přeměně na osvojení nezrušitelné, který o něm musí rozhodnout. Jádrem nezrušitelného osvojení je jeho nezrušitelnost, tedy nemožnost docílit zrušení osvojení.⁴⁰

Pro důležité důvody, tedy když nevznikl mezi osvojitelem a osvojencem vztah jako mezi rodičem a dítětem, chybí zde citová vazeb, náklonnost a péče, je možné zrušitelné osvojení zrušit. Toto zrušení je ale ohraničeno onou dobou tří let od rozhodnutí o osvojení. Pokud se tak

³⁸ BEZOUŠKA, P., a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekonstrukci*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 198.

³⁹ ŠVESTKA, J., In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině, Komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 361-368.

⁴⁰ SEDLÁK, P. In HRUŠÁKOVÁ, M., a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 754-755.

stane osvojení nezrušitelné, je možné jej zrušit jen pokud je shledán rozpor se zákonem. K zrušení osvojení by nemělo dojít, pokud to není v zájmu osvojenice.⁴¹

3.3 Osvojení přímé a osvojení nepřímé

O přímém osvojení můžeme hovořit, pokud do procesu osvojení nevstupuje zprostředkovatel, ale jednají sami rodiče nebo zákonní zástupci dítěte. Naproti tomu je nepřímé osvojení, které je zajišťováno zprostředkovaně.⁴² Zprostředkování osvojení, které spočívá ve vyhledání vhodných dětí k osvojení a na druhou stranu také vyhledání náležitě připravených budoucích osvojitelů dětí, je zákonem vyhrazen pouze orgánům sociálně-právní ochrany dětí. Zákon přímo zakazuje zprostředkování fyzickými a právníckými osobami či jinými institucemi, jak je stanoveno v § 19a a násl. zákona č. 359/1999 sb., o sociálně-právní ochraně dětí.⁴³

Zákon zná tři situace, ve kterých do procesu osvojení nevstupuje orgán sociálně-právní ochrany dětí, jako zprostředkovatel. O přímé osvojení se tak jedná, když rodiče dali souhlas k osvojení dítěte předem s určením pro určitou osobu jako osvojitela. Když podal návrh na osvojení manžel rodiče dítěte, pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. Zprostředkovatel nevstupuje do adopčního procesu také tehdy, když podal návrh na osvojení příbuzný dítěte nebo jiná osoba blízká dítěti, u které není vyloučeno osvojení dítěte. Z těchto třech možností vyplývá, že k přímému osvojení může dojít jen pokud se osvojitelé a biologičtí rodiče navzájem znají.⁴⁴

Jednou ze základních myšlenek osvojení nezletilého dítěte je najít láskyplný, vhodný domov a rodiče, kteří pro něj budou právě ti nejhodnější. Z tohoto hlediska se může zdát patřičnější nechat posouzení, kdo bude koho osvojovat na odbornících, kteří se problematikou osvojení dlouhodobě zajímají. Může totiž dojít i k situaci, kdy pár, který dlouhodobě čeká na osvojení vyhledá ochotnou matku, která by přenechala dítě k osvojení, ale následně tato matka svůj postoj po porodu změní a osvojení odmítne. Při osvojení jde především o zájem dítěte, který je přednostní před zájmem páru „vytvořit“ úplnou rodinu.⁴⁵ Zde docházím úvahami k obavám, aby právě homosexuální páry, které ze své povahy nemohou být spolu reprodukce schopní, nedávali onen zájem uspokojit svou potřebu mít a vychovávat dítě nad opravdový zájem dítěte.

⁴¹ SVOBODA, K. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 85.

⁴² NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 120.

⁴³ Aktuální znění: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 122.

3.4 Osvojení společné a osvojení individuální

Dále můžeme osvojení rozdělit na osvojení společné nebo osvojení individuální, a to podle počtu osob na straně osvojitelů.⁴⁶ Toto rozdělení vychází z § 800 ObčZ, jež vymezuje, že osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů a výjimečně může osvojit i jiná osoba.⁴⁷

Společného osvojení dítěte je možné výlučně manžely. Jedná se o základní způsob osvojení, který předpokládá v čl. 6 samotná EÚOD. Neboť právě přes toto společné osvojení může dojít k naplnění účelu osvojení, kterým je náhrada za biologické rodičovství. Český právní řád tedy dává důraz na to, že takto osvojit může jen heterosexuální pár, tedy pouze muž a žena, kteří vstoupili do manželství. Manželé podávají společný návrh na osvojení dítěte. Jako společní osvojitelé jsou v matričních záznamech zapsáni na místo rodičů osvojence.⁴⁸ Z důvodu, že původní regulace EÚOD společného osvojení neodpovídá aktuální regulaci některých smluvních států úmluvy, a také z důvodu potřeby reagovat na závěry ESLP zejména k otázce osvojení gay a lesbickými páry, došlo v roce 2008 k uzavření Revidované Evropské úmluvě o osvojení dětí k rozšíření okruhu osvojitelů.⁴⁹ Je však nutno dodat, že k této revidované úmluvě se připojila jen menšina států Evropy, čímž může být dán najevo i určitý nesouhlas států s postupem ESLP a Rady Evropy a jejich směřování v této oblasti.⁵⁰

Při individuálním osvojení je dítě osvojováno pouze jedním osvojitelem. Takové osvojení můžeme rozdělit na dva podtypy, kterými jsou osvojení manželem rodiče osvojence a následně individuální osvojení v užším slova smyslu, kdy jediná osoba osvojuje do individuální péče. Termín „jiná osoba“, který je obsažen v § 800 ObčZ důvodová zpráva vykládá jako osobu, která ač třeba nežije sama, nežije v žádném zákonem uznaném svazku.⁵¹ Pokud tedy osvojuje jediný osvojitel a jedná se o „jinou osobu“, pak dojde k zániku původních vztahů k biologické rodině osvojence a vzniknou nové vztahy s jedním osvojitelem a jeho rodinou. Následně jsou změněny matriční záznamy, kdy záznam o druhém rodiči soud na základě rozhodnutí vypouští. Stejně

⁴⁶ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 998.

⁴⁷ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ SEDLÁK, P., In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 634-635.

⁴⁹ SHANNON, G. a kol. *Adoption – Law and practice under the Revised European*. Convention on the Adoption of Children. Strasbourg: Council of Europe, 2014, s. 34.

⁵⁰ Chart of signatures and ratifications of Treaty 202, zde dne 27.2.2020 [online]. coe.int, 27. února 2020 [cit. 27. února 2020]. Dostupné na https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/202/signatures?p_auth=cC287B7h

⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konsolidovaná verze, zde dne 3.2.2012 [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 13. února 2020 [cit. 13. února 2020]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

tak je postupováno i v situaci, kdy jeden z manželů osvojuje dítě třetí osoby a druhý z manželů se k takovému návrhu na osvojení dítěte nepřipojí. V těchto případech soud přezkoumává, z jakých důvodů se druhý manžel k návrhu nepřipojil a také jak vnímá ono osvojení svým manželem. K osvojení jedinou osobou do své individuální péče by však mělo docházet pouze výjimečně, jak je to stanoveno samotným zákonem, neboť upřednostňovaný je model osvojení v úplné rodině.⁵²

Častým jevem je situace, kdy osvojitelem je manžel rodiče osvojence. O takovém osvojení se mluví jako o tzv. nepravém osvojení, kdy je nahrazen jen jeden z rodičů, zatímco právní vztahy k druhému rodiči nadále trvají. Faktický vztah rodič dítěte s jeho manželem už existuje a dítě žije ve společné domácnosti. Tímto tedy odpadá řešení otázky péče o dítě a vytvoření náhradního rodinného prostředí a jde o formální potvrzení již existujícího faktického stavu. I zde je osvojení podmíněno souhlasem rodičů osvojence. Nepravé osvojení je tedy možné, pokud souhlas projeví rodič, jenž je manželem osvojitele a který zůstane z pohledu práva rodičem i po rozhodnutí o osvojení. Také veškeré příbuzenské vazby v souvislosti s jeho rodičovstvím zůstávají zachovány. I druhý rodič dítěte musí dát svůj souhlas k osvojení, je-li naživu a nejsou-li splněny podmínky, kdy souhlas k osvojení není vyžadován. Tento druhý rodič bude následně osvojitelem nahrazen, a to včetně zápisu do rodného listu. S tím souvisí i striktní zánik všech dalších pokrevních vazeb, ze strany tohoto nahrazeného rodiče. Avšak v rozhodování soudů byl uplatněn „zdravý rozum“, kdy se k situaci příbuzenství krajský soud v Praze vyslovil takto: „Změnou matrikového otce nemohlo bez dalšího dojít k zániku práva pokrevního prarodiče na styk s nezletilým“. Toto lze považovat za poměrně důležitý výrok vzhledem k tomu, že případy nepravého osvojení jsou v České republice poměrně časté, a to zejména kvůli vysoké rozvodovosti převážně mladých manželských párů a jejich následnému vstupu do nových manželství.⁵³

⁵² ZEMANDOVÁ, A., In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 1069-1071.

⁵³ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 136-137.

4 Osvojení homosexuálními páry

4.1 Vývoj právní úpravy osvojení registrovanými partnery (homosexuálním párem)

Přijetí zákona o registrovaném partnerství doprovázela dlouhá cesta, jak už bylo popsáno v druhé kapitole. ZRP byl začleněn do českého právního řádu v roce 2006 a spolu s tímto zákonem byla i poprvé upravena problematika osvojení dítěte registrovanými partnery. Zákon o registrovaném partnerství upravoval osvojení v § 13 odst.2.⁵⁴ Tato úprava se spolu s účinností nového občanského zákoníku v roce 2014 stala problematická, a to konkrétně v souvislosti s §800 odst.1 ObčZ, který stanoví, že osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba; v tom případě soud též rozhodne o tom, že se z matriky vypouští zápis o druhém rodiči. Takto nastala situace, že osoba homosexuální orientace mohla individuálně osvojit dítě, ale pokud se taková osoba nacházela v registrovaném partnerství, bylo osvojení takové osobě zakázáno. Tedy vlivem okolností uzavření registrovaného partnerství byly tyto osoby znevýhodněny před osobami nežijící v žádné právně regulované formě svazku, a to bez ohledu na sexuální orientaci. Na základě výše zmíněných skutečností, bylo možné §13 odst. 2 ZRP shledávat jako diskriminační ustanovení.⁵⁵

Důvodová zpráva se k předmětnému ustanovení § 13 odst. 2 ZRP vyjadřovala takto: „Osvojení dítěte registrovanými partnery, resp. kterýmkoliv z partnerů, v době trvání partnerství bude zakázáno. Důvodem je preference náhradní výchovy dítěte heterosexuálním párem.“⁵⁶ Takové vyjádření a vysvětlení se dá považovat za poněkud stručné, zvláště když jde o osvojení dítěte, jeho budoucí vývoj a zapojení do společnosti. Na druhou stranu zákonodárce dal jasně najevo, že osvojení dítěte homosexuálním párem je výslovně zakázáno. Také určil preferenci osvojení dítěte heterosexuálním párem. V souvislosti s ustanovením § 800 odst.1 ObčZ,⁵⁷ je za nejlepší možnost považováno osvojení manželstvím tedy párem, který je pro výchovu dítěte zcela přirozený. Zákonodárce řeší i situace, kdy fakticky dochází k tomu, že je dítě vychovááno dvěma osobami stejného pohlaví, jak je možné sledovat v §13 odst. 3 ZRP, který říká, že pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li v rodinné domácnosti.⁵⁸ V tomto postupu zákonodárce lze

⁵⁴ „Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.“

⁵⁵ TRNKOVÁ, L., Homoparentální rodina jako vývojový rys. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 9, s. 26.

⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, 2. 5. 2005 [online]. psp.cz, [cit. 14. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=969&ct1=0>

⁵⁷ „Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba; v tom případě soud též rozhodne o tom, že se z matriky vypouští zápis o druhém rodiči.“

⁵⁸ Aktuální znění: zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

shledávat snahu o nejlepší zájem dítěte a zabezpečení jeho výživy, výchovy a to i v případě, že se vyskytne v prostředí, které není pro vývoj dítě přirozené. Také je však možné shledávat rozpornost tohoto ustanovení s ustanovením §13 odst. 2 ZRP.

Během roku 2014 byl skupinou poslanců podán návrh na změnu zákona o registrovaném partnerství. Tato novela měla registrovaným partnerům dovolit osvojit dítě svého partnera. Důvodová zpráva k této novele vycházela ze skutečnosti, že pozvolna přibývá homosexuálních párů, které vychovávají dítě. V minulosti se převážně jednalo o děti z minulých heterosexuálních vztahů, ale v dnešní době pomalu přibývají i děti, které se rodí plánovaně párům stejného pohlaví. Z čehož může vznikat otázka, zda si tyto páry uvědomují, do jaké situace můžou svým jednáním dítě postavit, protože takové dítě může mít pouze jednoho rodiče, který je zapsaný v rodném listě. Jak už bylo výše zmíněno tuto situaci se snaží zákonodárce vyřešit §13 odst. 3 ZPR, kdy ukládá partnerovi rodiče dítěte žijícího s rodičem ve společné domácnosti povinnost podílet se na výchově dítěte, ale z hlediska práva není partner rodiče za rodiče ani zákonného zástupce dítěte považován. Novela proto navrhovala ustanovení, které odkazují na podrobnou úpravu osvojení obsaženou v ObčZ, jež by se na případy osvojení registrovanými partnery užila obdobně. Pokud by šlo o situaci, kdy by dítě mělo druhého rodiče uvedeného v rodném listě, bylo by jeho osvojení registrovaným partnerem možné pouze se souhlasem tohoto rodiče, jak stanoví § 809 ObčZ. Samozřejmě by byl také nevyhnutelný souhlas dítěte či jeho opatrovníka s osvojením.⁵⁹ A primárním úkolem soudu by bylo posoudit, zda je takové osvojení v nejlepším zájmu dítěte. Tato novela se nejdál dostala dne 13. července 2016 do prvního čtení Poslanecké sněmovny. Následně bylo projednávání přerušeno a ukončeno spolu s koncem volebního období.

Vzhledem k výše zmíněným ustanovením a jejich problematice bylo zřejmé, že dojde k následné reakci ústavních činitelů. Na problematický §13 odst.2 ZRP reagoval v červnu roku 2016 Ústavní soud, když vydal nálezný Pl.ÚS 7/15. Ústavní soud v tomto nálezu reaguje ono napadené ustanovení § 13 odst. 2 ZRP a dochází k závěru, že toto ustanovení je v rozporu s právem na lidskou důstojnost, s právem na soukromý život a se zákazem diskriminace zakotvenými v čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 10 odst. 1, 2 LZPS a v čl. 8 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy a proto Ústavní soud rozhodl, že toto ustanovení ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů. V odlišném stanovisku tohoto nálezu Ústavního soudu přichází JUDr. Sládeček s názorem, že by se Ústavní soud neměl stavět do role, která mu nenáleží, kdy říká „*osobovat postavení*

⁵⁹ Návrh novely zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ze dne 9. 9. 2014 [online]. 2014 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>

jakéhosi sboru nebo rady (nezávislých) moudrých či spravedlivých, neřku-li mudrců, ani – jak je Ústavnímu soudu někdy vyčítáno – hrát roli třetí komory parlamentu.“⁶⁰ Ústavnímu soudu je vytýkáno, že svým způsobem zasahuje do role zákonodárce, když namísto toho, aby dal prostor Parlamentu o této otázce rozhodnout a upravit ji, tak sám zasáhne a problematiku ustanovení zruší. Zvláště v případě, kdy zákonodárce připravoval novelu ZRP. Z časového hlediska je zjevné, že tento náleží Ústavního soudu ovlivnil legislativní proces, když následující měsíc po vyhlášení bylo ukončeno jednání o novele. Ano, je pravda, že Ústavní soud má povinnost se takovými problematickými ustanoveními zabývat, což vyplývá z čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR, ale nemusí nutně zasahovat zrušením. Konečný výsledek tohoto zásahu je, že aktuální právní úprava umožňuje i když výjimečně osvojení dítěte gayem nebo lesbou, kteří jsou zároveň součástí registrovaného partnerství.

Další vývoj této problematiky lze sledovat spolu s návrhem novely Občanského zákoníku ze dne 12. června 2018. Návrh podaný skupinou poslanců je často nazýván jako „manželství pro všechny“. Předmětem sněmovního tisku 201/0 je umožnit osobám stejného pohlaví uzavřít manželství podle ObčZ za stejných podmínek a se všemi právními důsledky z toho plynoucími, jako je tomu u osob opačného pohlaví vstupujících do manželství. Tento návrh se tak zaobírá velmi rozsáhlou změnou v oblasti rodinného práva, konkrétně změnou institutu manželství. S touto novelou by přišel zásadní zvrat, který by ovlivnil více jak sto právních předpisů; těmi nejvýznamnější z nich by byl ObčZ, zákon o důchodovém pojištění, zákon o evidenci obyvatel, zákon o matrikách a zákon o specifických zdravotních službách.⁶¹

V § 655 ObčZ je manželství vymezeno jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.⁶² Mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím existuje spousta rozdílů v rozsahu práv a povinností ať už v rovině symbolické či praktické. Z důvodové zprávy k novele ObčZ jasně vyplývá snaha umožnit manželství homosexuálním párům a tím tyto rozdíly smazat. Jedním s nejvýraznějších rozdílů je možnost společného osvojení a přisvojení dítěte, v němž registrovaní partneři shledávají nespravedlnost a cítí se být společností odsuzováni, jakožto nevhodní rodiče. Jedna z argumentací je i tato: „*Dítě vychovávané registrovanými partnery tedy vždy má právní vazby jen k jednomu z nich („právní rodič“), zatímco druhý partner („faktický rodič“) k němu nemá žádný právní vztah. Faktický*

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

⁶¹ Návrh novely zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 12. 6. 2018 [online]. 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=201&CT1=0>

⁶² Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

rodič nemá totiž vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, tj. např. povinnost o dítě pečovat, chránit je, udržovat s ním osobní styk, zajišťovat jeho výchovu a vzdělávání a ani vyživovací povinnost, což jsou povinnosti vůči dítěti, které by po něm bylo rozumné požadovat v zájmu ochrany dítěte.“⁶³ Zde bych si znovu dovolil zdůraznit §13 odst. 3 ZRP, který stanoví, že „Pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera.“⁶⁴ Z tohoto paragrafu vyplývá povinnost „faktického rodiče“ podílet se na výchově dítěte a dbát o to, aby o dítě bylo postaráno, a to co jak nejlepším způsobem. Ano je zjevné, že je zde značný rozdíl v právech a povinnostech, ale je důležité si uvědomit, že zde mluvíme o dvou zcela rozdílných institucích upravených zákonem. Tato odlišnost manželství a registrovaného partnerství je záměrná a souvisí s aktuální politicko-zákonodárnou situací v České republice. K argumentaci, že se dítě ve vztahu registrovaných partnerů dostává do znevýhodněné pozice či právní nejistoty je nutno podotknout, že často právě homosexuální páry svým vlastním a vědomým rozhodnutím „své“ dítě do takové situace dostaly.

Pokud by byla tato novela schválena, došlo by zániku klasického pojetí manželství, které známe už tisíce let, a to jako trvalý svazek výhradně muže a ženy. Naproti tomu je zde druhá skupina poslanců, kteří vůči výše zmíněnému návrhu „manželství pro všechny“ podali dne 14. června 2018 návrh novely Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod. Cílem této novely je zakotvení manželství do ústavního zákona, jako trvalého svazku muže a ženy.⁶⁵ Změna by měla nastat v čl. 32 odst. 1 LZPS jehož novelizované znění by znělo: „Rodičovství, rodina a manželství jako svazek muže a ženy jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“⁶⁶ Taková ústavní ochrana manželství není nahodilá a sahá do historie českého ústavního pořádku, konkrétně §126 Ústavní listiny Československé republiky z roku 1920. Manželství je pod zvláštní ochranou dle německého Základního zákona, ústavní ochranu manželství poskytuje maďarská, polská a slovenská ústava. Manželství, jakožto svazek jedné ženy a jednoho muže byl včleněn do všech velkých evropských kodifikací soukromého práva. I navzdory některým společenským tendencím posledních let, ochromení „tradiční“ rodiny či větší rozvodovosti je manželství stále hluboce společensky i právně

⁶³ Návrh novely zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 12. 6. 2018 [online]. 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=201&CT1=0>

⁶⁴ Aktuální znění: zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ Návrh novely zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ze dne 14. 6. 2018 [online]. 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=211&CT1=0>

⁶⁶ Aktuální znění čl. 32 odst.1 LZPS zní: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“

prověřeno a zakořeněno jakožto společenství muže a ženy. Smyslem navrhované normy není jakékoli sankcionování homosexuálních párů, ale naopak podpora dobré praxe a zachování tradičních hodnot ve společnosti.⁶⁷

Z těchto dvou výše zmíněných poslaneckých návrhů je patrné, že situace ve společnosti je ohledně této problematiky značně rozdělená. Zajímavou skutečností je, že pod oběma návrhy jsou podepsaní poslanci napříč politickým spektrem, ať už se jedná o konzervativní, liberální, pravicové či levicové politiky. Česká republika se tak nachází v situaci, kdy před ní stojí rozhodnutí, zda bude následovat trend většiny západních států Evropy, které umožňují homosexuální manželství, s čímž koresponduje i trend rozhodovací činnosti ESLP a SDEU. Nebo se naopak rozhodne institutu manželství zachovat své tradiční a historické hodnoty.⁶⁸

Brzy to bude již dva roky od podání obou návrhů a stále jen dochází k odročování nebo nezařazení návrhů na program schůze Poslanecké sněmovny České republiky, což způsobuje, že se záležitost nemůže řádně projednat a zákonodárci, tak nemůžou o této problematice rozhodnout.

4.2 Problematika osvojení homosexuálním párem

Aktuální právní úprava neumožňuje společné osvojení dítěte homosexuálním párem, ale umožňuje osvojení nezletilého dítěte individuální osobou bez ohledu na její sexuální orientaci. V takovém případě může docházet k situacím, kdy osoba nacházející se v homosexuálním páru osvojí dítě jako jednatel, ale dítě fakticky vyrůstá v prostředí homosexuálního páru. Z výše uvedeného vývoje je patrné, že se jedná o citlivé a velmi diskutované téma ve společnosti.

4.2.1 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Frettè v. Francie. Stěžovatel homosexuál žádal o adopci, která mu byla odmítnuta z důvodu nevhodného psychologického, rodinného a životního stylu k výchově dítěte. Stěžovatel se tak obrátil na ESLP z domněnaného porušení čl. 8 a čl. 14 Úmluvy. ESLP zde zdůraznil, že Úmluva nezaručuje právo osvojit jako takové, a proto osvojení nelze pokládat za základní právo. Také zdůraznil, že právo na respektování rodinného života předpokládá existenci rodiny, a ne pouhou touhu tuto rodinu založit. Soud došel k názoru, že francouzské orgány sledovaly legitimní cíl, a to ochranu zdraví a práv dítěte. Osvojení totiž neznamená zajištění dítěte rodině, ale zajištění rodiny dítěti. Dle soudu tak nebyl čl. 14 Úmluvy porušen a nedošlo k porušení

⁶⁷ Návrh novely zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ze dne 14. 6. 2018 [online]. 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=211&CT1=0>

⁶⁸ PALÁSEK, M., Česká republika na evropské „duhové křižovatce“?, *Právní rozhledy*, 2019, č. 3, s 91.

práva stěžovatele. Dále byl soudem podtrhnutý široký prostor pro uvážení a možnost vlastní právní úpravy jednotlivých států v této oblasti.⁶⁹

E.B. v. Francie. Stěžovatelka žila v lesbickém vztahu a požádala o povolení k osvojení dítěte. Tato žádost byla francouzskými úřady odmítnuta, kdy úřady odkazovaly na případ *Fretté v. Francie*. Toto rozhodnutí bylo stěžovatelkou napadeno z důvodu, že žádost byla dle žadatelky zamítnuta pouze na základě její sexuální orientace, čímž mělo dojít k porušení práva na respektování soukromého života, které vyplývá z čl. 8 a čl. 14 Úmluvy. ESLP nesouhlasil se závěry francouzského soudu a uvedl, že významným faktem, který daný případ odlišuje od případu *Fretté v. Francie* je to, že paní E.B. žila dlouhodobě v partnerském vztahu, kdy předmětem zkoumání by měl být přístup partnera, role, kterou bude zastávat, a to vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte. ESLP následně dospěl k názoru, že stěžejní okolností při rozhodnutí byla právě sexuální orientace stěžovatelky. Soud se vyslovil, že došlo k diskriminaci na základě sexuální orientace a byl porušen čl. 8 a čl. 14 Úmluvy. I z tohoto rozhodnutí vyplývá, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení mají vnitrostátní orgány docela široký prostor pro uvážení s ohledem na princip nejlepšího zájmu dítěte. Nesmí však docházet k přímé či nepřímé diskriminaci založené na sexuální orientaci. Sexuální orientace osvojitele je posuzována jako zakázaný znak rozlišování a rozhodnutí státního orgánu pak musí být postaveno na jiných racionálních důvodech. Takovým důvodem může být nejlepší zájem dítěte.⁷⁰

Schalk a Kopf v. Rakousko. Stěžovatelem byl homosexuální pár, který se rozhodl uzavřít manželství. Žádost tohoto páru byla odmítnuta, protože dle rakouských zákonů bylo možné uzavřít manželství pouze mezi mužem a ženou. Tento pár podal stížnost rakouskému Ústavnímu soudu, kterou odůvodnil tak, že se jedná o porušení jejich práva na respektování soukromého a rodinného života a zákaz diskriminace. Také tvrdili, že podoby partnerského soužití se mění a výchova dětí už není jen součástí manželství. Stížnost byla rakouským Ústavním soudem zamítnuta jako neopodstatněná. Stěžovatelé vůči ESLP tvrdili, že Rakousko porušuje čl. 12 Úmluvy, protože neumožňuje homosexuálním párům uzavřít manželství. Toto tvrzení bylo odmítnuto s odůvodněním, že v čl. 12 je uvedeno: „*Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.*“⁷¹ V tomto článku jsou jednoznačně uvedeni muži

⁶⁹ Rozsudek ESLP ze dne 26. února 2002, *Fretté proti Francii*, č. 36515/97

⁷⁰ Rozsudek ESLP ze dne 22. ledna 2008, *E. B. proti Francii*, č. 43564/02

⁷¹ Aktuální znění: sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů

a ženy, což není nahodilost, ale úmyslné vymezení, kdo konkrétně tento svazek může uzavřít. Právo na uzavření manželství zakotvené v čl. 12 však dle ESLP nemusí být za každých okolností omezeno na manželství mezi dvěma osobami rozdílného pohlaví. Je nutné zdůraznit, že toto tvrzení nepřináší povinnost státům poskytnout osobám stejného pohlaví uzavírat manželství. Takové rozhodnutí opět zůstává na zvážení každého jednoho státu. Ohledně uzavírání formálních svazků homosexuálními páry není v evropském společenství shoda a v některých případech dochází k upevnění tradiční formy rodiny, kdežto některé země jdou směrem umožnění těmto párům uzavřít i manželství. Z tohoto hlediska je zajímavé, že ESLP činí závěr, že stejnopohlavní soužití je určitou formou rodinného života.⁷²

X. a další v. Rakousko. Lesby žily v partnerském vztahu spolu s dítětem, které bylo dítětem jedné z těchto dvou žen. Druhá žena chtěla dítě své partnerky osvojit. Toto však rakouské zákony neumožňovaly, a tak podaly stížnost k Ústavnímu soudu, který této stížnosti nevyhověl. Bylo namítnuto, že rakouská právní úprava je diskriminační vůči homosexuálním párům, protože individuální adopci partnerem opačného pohlaví dovoluje. Vůči ESLP bylo namítnuto, že Rakousko porušuje práva chránící čl. 14 a čl. 8 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva opět zdůraznil, že manželství je institut, který má svrchované postavení a osobám, které jej uzavřou dává zvláštní pozici se specifickými společenskými, osobními a právními důsledky. Tato situace je však dle soudu rozdílná, když jsou naproti sobě prezentovány osoby žijící v homosexuálním partnerství a osoby stojící mimo tento svazek. Problém se nalézal v právní úpravě Rakouska, když individuální adopce nesezdaným homosexuálním párem byla možná, nicméně u adopce dítěte homosexuálního partnera už možná nebyla. Soud tak uvážil, že se jedná o diskriminaci na základě sexuální orientace. Je možné upřednostnit osvojení dítěte heterosexuálním párem, ale je potřeba tento postup racionálně odůvodnit. Soud také připomněl, že čl. 8 Úmluvy negarantuje právo na osvojení dítěte. Jestliže se však stát rozhodl takové právo chránit a vtělit do svého právního řádu, nemůže jej aplikovat diskriminačně.⁷³

Oliari a ostatní v. Itálie. ESLP v tomto rozsudku poprvé judikoval pozitivní povinnost členského státu zakotvit právní uznání a ochranu homosexuálních párů. Konkrétně se jednalo o Itálii a registrované partnerství. Důvodem takového rozhodnutí a zásahu soudu do suverenní svrchovanosti státu byla pasivita italského parlamentu, který nedbal rozhodnutí italského ústavního soudu, který požadoval včlenění úpravy registrovaného partnerství do právního řádu. V odůvodnění rozsudku soud říká, že v Evropě dochází k razantnímu posunu v oblasti právního

⁷² Rozsudek ESLP ze dne 24. června 2010, Schalk a Kopf proti Rakousku, č. 30141/04

⁷³ Rozsudek ESLP ze dne 19. února 2013, X a další proti Rakousku, č. 19010/07

uznání homosexuálních svazků, čímž odůvodňuje tento razantní postup. Ano jedná se o rozhodnutí, které se uplatňuje vůči jednomu státu, ale nastiňuje další možný vývoj a postavení ESLP vůči homosexuálům.⁷⁴

Judikatura se dotýká čl. 8 upravujícího právo na respektování soukromého a rodinného života, čl. 14 upravující zákaz diskriminace a také čl. 12 Úmluvy upravující ochranu práva uzavřít manželství. Mezi čl. 8 a čl. 12 Úmluvy lze spatřovat velmi blízký vztah, avšak pojem rodinný život je obširnější než pojem manželství, jelikož pojímá i nemanželské svazky.⁷⁵ Z čl. 12 Úmluvy vyplývá, že manželství je svazek dvou osob opačného pohlaví, tedy muže a ženy. Tento institut je také základním kamenem chápání rodinného života, který je tvořen vztahy mezi manželi a jejich dětmi. Toto chápání rodiny a rodinného života platilo po dlouhá období a o vytváření rodin homosexuálních párů nenajdeme v Úmluvě ani zmínku. Z toho lze odvodit, že takové páry nikdy nebyly brány za ty, kdo jsou schopni být rodiči a mít rodinu. Judikatura ESLP několikrát zmiňuje, že s ohledem na vývoj společnosti je vhodné nepřihlížet na institut manželství a rodiny, tak striktně a je potřeba reflektovat stav společnosti.⁷⁶ K čemuž dochází v případě rozsudku *Schalk Kopf v. Rakousko*, kdy se soud vyslovuje, že pod pojem „rodinný život“, lze podřadit i soužití v homosexuálním partnerství. Pokud se sexuální orientace dostane do rozporu s ochranou jiného práva, musí být tato kolize práv řádně odůvodněna, jinak by došlo k porušení čl. 14 Úmluvy.⁷⁷

Z judikatury ESLP také vyplývá, že rodina a rodinný život může vznikat i formou osvojení, a nejen na základě biologických vazeb. V případě biologických rodičů dětí je rodinný život a vztah presumován, ale v ostatních případech musí dojít k prokázání takového vztahu a skutečné vazby mezi osobami. Právní úprava osvojení je zřetelně ponechávána na národní právní úpravě. Jestliže se členský stát Rady Evropy rozhodne právo na osvojení umožnit je důležité, aby tak učinil nediskriminačním způsobem v souvislosti s čl. 14 úmluvy. Úmluva nikde a nikomu negarantuje automatické právo na osvojení dítěte, to může následně plynout až z vnitrostátní právní úpravy, pokud je státem upravena. Úmluva je postavena na principu „margin of appreciation“, což samotný ESLP již několikrát zdůraznil. Evropský soud pro lidská práva používá tento princip pro hledání vhodné míry úvahy členských států při plnění závazků vyplývajících z Úmluvy a sebeomezení Soudu. Vzhledem k odlišnostem historické,

⁷⁴ Rozsudek ESLP ze dne 21. července 2015, *Oliari a ostatní proti Itálii*, č. 36030/11

⁷⁵ KOSAŘ, D. In KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1183.

⁷⁶ KOSAŘ, D. In KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1180.

⁷⁷ Rozsudek ESLP ze dne 24. června 2010, *Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04

společenské, kulturní, ekonomické a jiné povahy jsou zákonodárci států v lepší pozici než mezinárodní soudci k poskytnutí náležité ochrany právům a svobodám zaručeným Úmluvou. I kdyby byl soud ohledně konkrétní věci jiného názoru, nevysloví jej, pokud nenalezne názor členského státu natolik špatný, že by šlo o překročení rozsahu prostoru pro uvážení.⁷⁸

Z výše uvedené judikatury je zřejmé, že se ESLP vydává směrem, kterým se vyvíjí převážně západní společnost a postupně odchází od dlouholetých tradičních hodnot v oblasti rodiny a manželství. I přesto, že se ESLP stále snaží chránit a svým způsobem upřednostňovat tradiční formu rodiny, nelze si nevšimnout, že spolu s každým dalším rozsudkem dochází k rozsáhlejšímu uznávání práv homosexuálních párů a jejich srovnání s heterosexuálními páry. Domnívám se, že v některých ohledech by soud v tomto postupu měl zpomalit a skutečně nechat prostor pro uvážení úpravy této problematiky členskými státy a nepřicházet s neustálými návrhy, jak by měla „správně“ taková národní právní úprava vypadat. Naopak by se měl ESLP primárně zaměřit na nejlepší zájem dítěte ve všech těchto řízeních týkajících se rodiny, homosexuálního partnerství či osvojení.

4.2.2 Nejlepší zájem dítěte

Hlavním měřítkem při jakékoli činnosti týkající se dětí, samozřejmě včetně osvojení by měl být nejlepší zájem dítěte.⁷⁹ Jedná se o jeden ze základních principů současného rodinného práva, jelikož dítě jakožto subjekt práva je velmi zranitelné. Způsobnost dítěte chránit své vlastní zájmy je značně omezená a proto je vyžadována speciální ochrana a zvláštní zájem ve prospěch dítěte.⁸⁰ Na tomto princip je zakotvena celá idea ÚPD a důležitost tohoto principu můžeme spatřovat především v čl. 3 odst. 1, který stanoví: *„Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“*⁸¹ Pojem „nejlepší zájem dítěte“ není žádnou právní normou definován, jedná se o neurčitý právní pojem, který je dotvářen každým jednotlivcem podle zkušeností, znalostí, profesního zaměření, hierarchie hodnot i konkrétní situace, s níž je zájem dítěte spojen.⁸² Výbor OSN pro práva dítěte

⁷⁸ BARINKA, R. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právník*, 2006, č. 10, s. 1073.

⁷⁹ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 1000.

⁸⁰ KORNEL, M. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, Praha: C.H.Beck, 2013, roč. 21, č. 3, s. 88.

⁸¹ Úmluva o právech dítěte, zde dne 20.11.1989 [online]. osn.cz, [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁸² ROGALEWICZOVÁ, R. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 36.

vydal komentář, který by měl vysvětlení nejlepšího zájmu dítěte přiblížit. Komentář obsahuje tři složky, které koncept nejlepšího zájmu dítěte utváří. Za prvé je to základní právo dítěte, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu přihlédnuto. Za druhé je to základní interpretační princip, podle kterého je z více možných způsobů interpretace právního předpisu nezbytné zvolit takový výklad, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte. Za třetí je to procesní pravidlo ukládající, že kdykoliv se přijímá rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě, je nezbytné posoudit všechny pozitivní i negativní dopady, které by mohlo takové rozhodnutí na dítě mít. Nejlepší zájem dítěte je nedílnou součástí ostatních práv dítěte upravených ÚPD, a proto při hodnocení nejlepšího zájmu dítěte je potřeba sledovat i tyto následující hlediska jako je názor dítěte, identita dítěte, zachování rodinného prostředí a vztahů, péče o dítě, ochrana a bezpečí dítěte, zranitelnost dítěte, právo dítěte na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdravotního stavu a právo dítěte na vzdělání.⁸³

V judikatuře pojem nejlepší zájem dítěte může znamenat uvážení soudu, který rozhoduje o zaopatření, péči, pomoci nebo ochraně, která slouží dítěti k jeho nejlepšímu prospěchu. Ústavní soud se k nejlepšímu zájmu dítěte vyjadřuje a zdůrazňuje důležitost individuálního posouzení s přihlédnutím k specifickému postavení, ve kterém se dítě nachází.⁸⁴ Výše zmíněný čl. 3 odst. 1 ÚPD vyžaduje, aby nejlepší zájem dítěte byl předním hlediskem při jakékoliv rozhodovací činnosti týkající se dětí, z čehož vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při rozhodování důležitou roli. Ústavní soud judikoval: „*Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako "přední hledisko" však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz.*“⁸⁵ Nejlepší zájem dítěte by tedy měl být mezi konkrétními právy a zájmy osob na prvním místě. Nemusí to nutně znamenat, absolutní prioritu za všech okolností, ale vyšší váha tohoto zájmu nad ostatními oprávněnými zájmy je zřejmá.⁸⁶

Konkrétněji ve spojení s osvojením je nejlepší zájem dítěte zakotven v čl. 21 ÚPD „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy a které uznávají a (nebo) povolují systém osvojení,*

⁸³ Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte, ze dne 6. 6. 2013 [online]. vlada.cz, 1.3.2020. [cit. 1. března 2020] Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13

⁸⁶ ROGALEWICZOVÁ, R. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 35.

zabezpečí, aby se v první řadě bral do úvahy zájem dítěte.“⁸⁷ K osvojení by mělo docházet jen tehdy, pokud je to v souladu s tím nejlepším zájmem dítěte, každý jednotlivý případ by měl být posuzován individuálně, tak aby mohlo být dosaženo harmonického, milujícího a stabilního rodinného prostředí, které zaručí to nejlepší pro dítě. Tento zájem dokazuje i zakotvení principu nejlepšího zájmu dítěte v EÚOD, Chartě základních práv EU a Haagské úmluvě.⁸⁸ Zajištění rodinného prostředí pro dítě, které se ocitne bez vlastní rodiny je jeden z hlavních cílů osvojení. Vztah mezi osvojencem a osvojitelem by měl být takový, jaký je mezi dítětem a rodičem. V takovém vztahu by neměly být předsudky či přehnaná očekávání, ale naopak vzájemné přijetí za vlastní se všemi charakterovými vlastnostmi. Proto k osvojení dítěte nelze přicházet s postranními úmysly a s myšlenkami případného zrušení, ale důležitá je rozhodná vůle přijetí dítěte za vlastní a vytvoření nové rodiny.⁸⁹ Důležitost nejlepšího zájmu dítěte zakotvuje i český právní řád v § 795 a § 807 ObčZ a samozřejmě i ZSPOD v § 5, který mluví o tom, že zájem dítěte je také předním hlediskem sociálně-právní ochrany dítěte. Významným hlediskem při hledání nejlepšího zájmu dítěte je samozřejmě také názor dítěte, na který je potřeba pohlížet v souvislosti věku, schopnosti vlastní formulace názoru a stupně rozumového vývoje dítěte. Pokud je dítě dostatečně rozumově a volně vyspělé měl by být jeho názor brán za nejzásadnější ukazatel při hledání toho nejlepšího zájmu dítěte.⁹⁰

Při rozhodování konkrétního orgánu o osvojení – tedy následujícího života dítěte, bude na tomto orgánu, jak bude aplikovat nejlepší zájem dítěte, co bude v konkrétní, individuální situaci poměřovat a jak moc bude dbát o to, aby se dítě dostalo do takové rodiny a takové péče, kde bude tento nejlepší zájem dítěte naplněn. Je nutné si uvědomit, že rozhodnutí bude mít vliv na kvalitu života dítěte ať už v krátkodobém, střednědobém nebo dlouhodobém výhledu.⁹¹

4.2.3 Konflikt zájmů

Ve společnosti neustále probíhá debata ohledně možnosti společného osvojení dítěte homosexuálním párem, či přisvojení dítěte partnera žijícího v registrovaném partnerství. Skupiny gayů a leseb v čele s LGBT komunitou se snaží prosadit možnost uzavření

⁸⁷ Úmluva o právech dítěte, zde dne 20.11.1989 [online]. osn.cz, 19. února 2020 [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁸⁸ ZEMANDOVÁ, A., JANOČKOVÁ, M., In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha:leges, 2016, s. 1000-1001.

⁸⁹ SEDLÁK, P., In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 615.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 3216/13

⁹¹ The best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation, zde dne 12.11.2009 [online]. [childsrights.org](https://www.childsrights.org), 1. března 2020 [cit. 1. března 2020]. Dostupné na https://www.childsrights.org/documents/publications/wr/wr_best-interest-child2009.pdf

stejnopohlavního manželství a tím „vyřešit“ a uzavřít výše zmíněnou debatu. Od roku 2018 existuje návrh novely ObčZ, který by umožnil stejnopohlavní manželství. Vzhledem k tomu, že v souvislosti s touto debatou přichází i velká míra nepřesností a otázek do jaké míry se jedná o zájem dítěte a do jaké míry jde o naplnění zájmu a potřeb homosexuálních párů považují za důležité tento konflikt zájmů ve své práci zmínit.

Z tvrzení některých odborných článků k problematice osvojení homosexuálními páry či založení rodiny těchto párů je možné sledovat následující tvrzení. Stále více stejnopohlavních párů přistupuje k možnosti plánovaného rodičovství, kdy se dítě rodí do „fungující homosexuální rodiny.“ K tomu může dojít v případě např. lesbického páru tak, že jedna z partnerek počne dítě s „neznámým mužem“ a takové dítě pak tyto partnerky společně vychovávají. Hovoří se pak o nejistotě pro toto dítě, kdy má dítě jen jednoho rodiče zapsaného v rodném listě, nemožnosti společného osvojení dítěte, nejistotě o zaopatření dítěte v případě úmrtí rodiče dítěte a následné nejasnosti, co s dítětem bude a zda se nakonec nedostane do ústavní péče.⁹²

Další otázkou je případ mužských homosexuálních páru, kdy přirozeně muž není ten, kdo přivádí dítě na svět. V takové situaci může být využito surrogátního mateřství – „*Náhradní neboli surrogátní mateřství je proces, kdy je embryo biologických rodičů vloženo do dělohy náhradní matky, která je poté odnosi a porodí dítě pro biologické rodiče. Náhradní matka souhlasí, že se po narození vzdá rodičovských práv a povinností k tomuto dítěti a biologickým rodičům umožní, aby si dítě nezrušitelně osvojili.*“⁹³ Tento postup není českým právním řádem nijak upraven, a tak podle zásady co není zakázáno, je dovoleno, je možné dospět k závěru, že je surrogátní mateřství v České republice legální. Tento kontroverzní institut však s sebou může přinášet různá úskalí, komplikace a problémy v otázce rodičovství.⁹⁴ Samozřejmě by stálo za to se ohlédnout i na výše zmíněnou situaci ženského homosexuálního páru, kdy se jedna z žena nechá nezávazně oplodnit mužem, který později může vztahovat nárok na otcovství k dítěti. Z těchto okolností tak vyplývá, že ona problematika homosexuálních párů sebou nese spoustu

⁹² SLAVÍKOVÁ, D., Osvojení nezletilých registrovanými partnery, zde dne 13. 5. 2015 [online]. epravo.cz, 2. března 2020 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/osvojeni-nezletilych-registrovanymi-partnery-97801.html>

⁹³ In: Kateřina Jirásková, ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 353.

⁹⁴ CIPRÝN, Š., Náhradní mateřství v českém právu, zde dne 18. 11. 2019 [online]. pravni prostor.cz, 2. března 2020 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu>

otázek, které nejsou zdaleka právně vyřešeny. V případě mužského stejnopohlavního páru stojí za to zmínit situaci, ke které se vyjádřil jak Nejvyšší soud, tak i Ústavní soud České republiky.

Mužský stejnopohlavní pár podal k Nejvyššímu soudu České republiky návrh na uznání kalifornského rozhodnutí, podle kterého jsou oba muži rodiče dítěte.⁹⁵ Dítě získali skrze smlouvu uzavřenou s náhradní matkou, která nosila embryo vzniklé umělým oplodněním z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatelů. Tato žena jim dítě donosila a porodila. Dle kalifornského práva není taková náhradní matka rodičem, a tak do rodného listu byli jakožto rodiče zapsáni oba manželé, tedy tito dva muži. Nejvyšší soud České republiky vyhověl návrhu pouze z části, když přiznal rodičovská práva jednomu z mužů, konkrétně občanu ČR. Návrh byl podán opětovně s tím, aby došlo k uznání rozhodnutí i ve vztahu k druhému muži, občanovi Dánska. Nejvyšší soud České republiky návrh zamítl a konstatoval, že v případě uznání takového rozhodnutí by došlo ke zjevnému konfliktu s veřejným pořádkem dle § 15 odst. 1 písm. e) zákona o mezinárodním právu soukromém.⁹⁶

Tito dva muži, manželé dle kalifornského práva se rozhodli obrátit na Ústavní soud, který rozhodl o zrušení rozsudku Nejvyššího soudu České republiky a odůvodnil takové rozhodnutí především odkazem na rodinný život a nejlepší zájem dítěte. *„Neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství, z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. V případě, že mezi osobami rodinný život, vzniklý na legální bázi, již existuje, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče.“*⁹⁷ Ústavní soud tak upřednostnil „zájem dítěte“ a „rodiny“, před veřejným pořádkem České republiky, který neumožňuje manželství stejnopohlavních párů ani zápis dvou mužů do rodného listu dítěte. Je poněkud zajímavé, že Ústavní soud tyto zájmy upřednostňuje a dává tomuto přednost před českým právním řádem, když stěžovatelé sami říkají, že „čas od času“ budou cestovat do České republiky, a to je důvod, proč chtějí mít zabezpečená práva i v ČR. Takové rozhodnutí lze pokládat za poněkud účelové a nekomplexní.

⁹⁵ „Uznání cizího rozhodnutí umožňuje zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a v případě, že je cizí rozhodnutí uznáno, má takové rozhodnutí stejné účinky jako by o něm rozhodovaly orgány české veřejné moci.“

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.7.2017, sp. zn. 28 Ncu 187/2015

⁹⁷ Nález Ústavního soudu, ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16

Aby takový pár dosáhl na českém území srovnatelné právní ochrany nejlepšího zájmu dítěte je to možné i jiným způsobem, než jít proti veřejnému pořádku České republiky a momentálního zákonodárně-politickému záměru. Dítě by mohlo být z pohledu druhého muže chráněno dle § 22 odst.1 ObčZ, jelikož skrze příkaznictví by šlo o poměr obdobný poměru rodinnému, kdy by měl příkazník povinnost pečovat o dítě na území České republiky. V případě zdravotních potíží, lze péče o dítě řešit skrze zástupčí oprávnění. Dále i otázka dědictví je v takovém případě řešitelná, a to pořízením pro případ smrti. *„Za největší právní problém ale považují přenos kalifornského právního zla do českého prostředí. Bezohlednost (hrubou nedbalost) či dokonce zlý úmysl na úkor práva nebo právního zájmu dítěte nelze rozšiřovat do světa. Navíc, když kalifornských statusových následků by bylo možno u nás zásadně srovnatelně dosáhnout závazkově. Na cesty do Česka „čas od času“ by to snad stačilo.“* Takto se k nálezu Ústavního soudu vyjádřil Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc. s jehož názorem v této věci plně souhlasím.⁹⁸

Ústavní soud se nedostatečně vypořádal s poměřováním konfliktních hodnot „nejlepšího zájmu dítěte“ a „veřejného pořádku“, když nehledal cestu, která by byla ohleduplná k veřejnému pořádku České republiky, ale naopak jen konstatuje, že jedná v „nejlepším zájmu dítěte.“ Pokud toto rozhodnutí porovnáme s aktuálním českým právním stavem, tak je zřejmé, že k takovému stavu v ČR nemůže dojít. Případně by šlo tuto situaci porovnat s registrovanými partnery, kdy dvě osoby stejného pohlaví můžou uzavřít partnerství, avšak tyto osoby nemůžou společně osvojit dítě. Domnívám se, že Ústavní soud tímto způsobem nabourává právní jistotu, zákony a svým způsobem ukazuje, jak je možné zákon obejít. Neřeší však již otázku, jak by mělo dojít k onomu zápisu dvou otců v rodném listě, protože pokud by výše popsaná situace nastala v ČR byl by v rodném listě zapsán jen jeden „rodič“. Myslím si, že Ústavní soud by měl respektovat současnou politickou situaci a svými rozhodnutími by neměl zasahovat do pravomoci zákonodárce a pokud už takovému zákroku ze své povahy musí dojít ať pečlivě porovná a vyváží konfliktní ustanovení či zájmy.

Pro narození dítěte je zapotřebí ženského a mužského prvku. Není možné, aby nový život, narození dítěte vzniklo jinak než biologický spojením původem různého pohlaví. K tomu nám napovídá zdravý rozum, definice manželství a také problematika určení otcovství v ObčZ. Zde je má otázka, zda výše uvedené příklady nepřinesou do života dítěte více nejistoty, zda jsou

⁹⁸ TELEČ, I., Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 19, s. 670-674.

tyto postupy skutečně v nejlepším zájmu dítěte, když takové dítě nikdy nepozná svou matku, nezjistí, kdo je jeho otcem nebo snad „dárce biologického materiálu,“⁹⁹ je toto opravdu stav, do kterého chceme dítě uvést. Registrovaní partneři často uvádějí, že „jejich děti“ nemají stejná práva, jako ty, které jsou narozené v manželství nebo do manželství osvojené. Je nutné si uvědomit, že homosexuální partneři „své děti“ do takového právního stavu přivádějí svým vědomým rozhodnutím. Otázka pak je, zda nejde více o sobecký zájem mít dítě, naplnit svou potřebu založit rodinu, než o to poskytnout dítěti tu nejlepší možnou péči a prostor pro zdravý rozvoj.¹⁰⁰

Proto je potřeba zdůraznit, že středem problematiky osvojení homosexuálními páry, by měl být nejlepší zájem dítěte. Dítě by tak mělo znát svůj původ a místo ve své původní rodině, což je i povinností osvojitelů dle § 836 ObčZ¹⁰¹ Je nutné zajistit práva dítěte na vlastní identitu a vědomí vlastního původu, o kterých hovoří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech v čl. 23 a čl. 24¹⁰² a také ÚPD v čl.7.¹⁰³ Smyslem těchto ustanovení je morální výzva na rodiče/osvojitele, aby své dítě informovali o jeho původu a okolnostech osvojení. Dítě tak má být chráněno před zjištěním těchto skutečností v nevhodném prostředí nebo nevhodným způsobem ve věku, kdy by to mohlo mít neblahé dopady na vztah osvojence s osvojitelem.¹⁰⁴ V průběhu života dítěte dochází k nahlížení na sebe sama, na svou osobu, dítě zkoumá svůj původ a zjišťuje, že je jaksi „složeno“ dalo by se říct, že ze dvou částí, kdy jedna je část otce a druhá matky. V případě, že je některá z částí nejasná, zahalená tajemstvím a nejistotou, tak taková skutečnost nebude pro dítě povzbuzující. Toto se v konečné důsledku může obrátit i vůči homosexuálnímu páru, který původ dítěte nějakým způsobem zastínil. Společná touha gay a lesbických párů po dítěti je zcela pochopitelná, ale není možné v případě, že nynější právní úprava takovou možnost nepřináší, aby se dítě bralo jako věc a osvojení jako jakési prisvojení

⁹⁹ V pořadu České Televize „Máte slovo“ se lesbická matka, která vychovává svou dceru spolu s registrovanou partnerkou vyslovila, že její dcera nemá otce. Na otázku jak došlo k oplodnění odpověděla, že "neznámý muž" pouze "daroval biologický materiál" nutný k oplodnění a to v domácnosti tohoto registrovaného partnerství. Adopce dětí homosexuálními páry, ze dne 4. 9. 2014 [online]. ceskatelevize.cz, 2. března 2020 [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024/video>

¹⁰⁰ KAVALÍR, J., Má smysl podpořit možnost adopce homosexuálními páry? 1. část, *Právo a rodina*, Wolters Kluwer, 2015, č. 7, s. 20.

¹⁰¹ „Osvojitel je povinen informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.“

¹⁰² Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, zde dne 19.12.1966 [online]. osn.cz, [cit. 3. března 2020]. Dostupné na https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf

¹⁰³ Úmluva o právech dítěte, zde dne 20. 11. 1989 [online]. osn.cz, [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹⁰⁴ SEDLÁK, P., In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 601.

věci a naplnění této touhy. Zdá se, že osvojení není především bráno jako služba dítěti, ale jde právě o možnost uspokojení touhy potenciálních osvojitelů.¹⁰⁵

Pro dítě jsou rodiče těmi nejdůležitějšími lidmi na světě. Na chování a životě rodičů závisí i to, jakého člověka z dítěte vychovají a jak se dítě dokáže vyrovnat se svým vlastním životem. Rodina představuje vazbu k rodu a pevné zakotvení jedince a rodová nezakotvenost může u dítěte způsobit zdroj nejistoty.¹⁰⁶ Rodina má nenahraditelné funkce, mezi které patří např. emocionální, hospodářská, biologicko-reprodukční, socializační, ochranná a výchovná funkce. Zde bych zmínil jedno vymezení rodiny: „*Rodina je institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořena přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto.*“¹⁰⁷ Tato definice chápe rodinu jako jednotku, která je tvořena mužem a ženou. S ohledem na výše zmíněnou judikaturu v této práci je ji možno pokládat za poněkud staromódní. Členové rodiny a vztahy mezi nimi slouží dítěti jako model, který mu ukazuje, jak funguje lidská společnost a dítě má tendenci chování svých blízkých napodobovat a ztotožňovat se s ním.¹⁰⁸ Dítěti, které bude vyrůstat v rodině tvořené homosexuálním párem, by poté mohlo přijít zcela přirozené a běžné, že páry jsou tvořené stejným pohlavím, a v budoucnosti by mohlo mít podobné tendence. K tomuto se vyjadřuje Doc. PhDr. Oldřich Matoušek, CSc. a uvádí, že pokud se má dítě vyvíjet zdravým způsobem, tak potřebuje jak mužský, tak i ženský vzor. Vzhledem k nejlepšímu zájmu dítěte by měly být dítěti poskytnuty ty nejlepší podmínky, ve kterých může spatřit jak ženské, tak mužské prvky. „*Chlapec se těžko bude orientovat v tom, co je správné mužské chování, nebude-li v rodině vystaven přímému vlivu otce či jiného muže.*“ Stejně to platí i ve vztahu dcera – matka. „*Dívka se těžko stane vyrovnanou, společensky kompetentní ženou, nemá-li v dětství na očích matku či její náhradu.*“¹⁰⁹ V registrovaném partnerství není možné dítěti poskytnout jak mužský, tak ženský vzor, což může způsobovat diskriminaci dítěte v jeho rozvoji, společenském chápání a začlenění do společnosti.

¹⁰⁵ KAVALÍR, J., Má smysl podpořit možnost adopce homosexuálními páry? 1. část, *Právo a rodina*, Wolters Kluwer, 2015, č. 7, s. 21.

¹⁰⁶ VÁGNEROVÁ, M., *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 6.

¹⁰⁷ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., *Aplikovaná sociální psychologie II.*, Praha: Grada, 2001, s. 15.

¹⁰⁸ VÁGNEROVÁ, M., *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 19.

¹⁰⁹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 9.

5 Právní následky vzniku osvojení

5.1 Postavení dítěte v nové rodině

Osvojením vznikají nové vztahy, s kterými jsou spojeny práva a povinnosti. Jedná se o významnou statusovou změnu pro celý právní řád. V případě osvojení nezletilého dítěte mluvíme o osvojení úplném. Dítěti tak s právní mocí soudního rozhodnutí o osvojení získává svého osvojitele a spolu s ním novou rodinu, příbuzné, a to v rozměru, jako by se do takové rodiny samo narodilo. Osvojením dochází ze zákona ke změně příjmení dítěte na příjmení osvojitele. Pokud jsou osvojitelé manželé, dítě ponese příjmení, které manželé prohlásili v den uzavření manželství za společné. Jestliže osvojenec starší 15 let se změnou příjmení nesouhlasí, rozhodne soud o připojení příjmení osvojitele k příjmení osvojence. V prvních 6 měsících od rozhodnutí soudu lze změnit i jméno dítěte, pokud je osvojenec starší 15 let vyžaduje se jeho souhlas. Osvojitelé jsou zapsáni do matriky namísto rodičů dítěte a s tímto je vydán nový rodný list.¹¹⁰ Pokud jsou osvojiteli manželé, má dítě pozici jejich společného dítěte, stejně tak pokud osvojuje jeden z manželů dítě druhého manžela. Osvojuje-li „jiná osoba“, dítě je dítětem této osoby a stejně tak tomu je i v případě osvojuje-li jeden z manželů cizí dítě se souhlasem druhého manžela.¹¹¹

Osvojitel příp. osvojitelé se stávají nositelé rodičovské odpovědnosti k dítěti. Tato odpovědnost je stejná jako by vznikla na základě biologického rodičovství. Mají tak práva a povinnosti, které zahrnují péči o dítě v oblasti zdraví, mravního, rozumového a tělesného vývoje, zajištění výchovy a vzdělání, zastupování dítěte, správy jeho jmění, určení místa bydliště a udržování osobního styku s dítětem. Dále osvojitelé nesou zákonnou vyživovací povinnost. Dítě je povinno dbát svých osvojitelů a osvojitelé mají právo osvojence vychovávat a usměrňovat dítě výchovnými opatřeními či omezeními. Dítě má povinnost takovou výchovu respektovat. Pokud by mělo dojít k omezení svéprávnosti osvojitele nebo nutnému zásahu v případě neakceptovatelného chování k dítěti může dojít k zásahu nebo zániku rodičovské odpovědnosti. Aby právě k těmto případům nedocházelo existuje preadopční péče a pečlivé posuzování budoucích osvojitelů.¹¹²

Osvojenec má právo znát svůj původ a osvojitel je povinen dítě informovat o skutečnosti osvojení, jakmile to bude vhodné, nejpozději však do zahájení školní docházky. S ohledem na

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLIČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 193.

¹¹¹ SMOLÍKOVÁ, K. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 1237.

¹¹² Tamtéž, s. 1238.

homosexuální páry a možnou problematiku viz. v podkapitole „Konflikt zájmů“. Zde bych chtěl zdůraznit možnost osvojení po dovršení 12 let dle § 8a odst. 3 ZMJP¹¹³ nahlížet do sbírky listin a matriční knihy, pokud nebylo soudem rozhodnuto o utajení osvojení. Pokud o utajení rozhodnuto bylo, může osvojenec nahlížet až po nabytí svéprávnosti. Osvojitelé by si tohoto měli být vědomi a osvojení o těchto skutečnostech včas informovat. Pokud se osvojitelé rozhodnout tyto skutečnosti zatajit či neposkytnout dítěti úplné informace neexistuje žádný postih a je otázkou judikatury, zda by bylo dítě schopné prokázat vzniklou újmu.¹¹⁴

5.2 Ztráta práv a povinností dítěte

Zásadním ukazatelem osvojení nezletilého dítěte je bezpochyby nejlepší zájem dítěte. Z toho důvodu pokládám za důležité přihlídnout na úpravu zániku práv dítěte v jeho původní rodině a zamyslet se nad tím, zda by nebylo vhodnější některá z těchto práv osvojenému dítěti zanechat.

Práva a povinnosti k původní rodině dle § 833 ObčZ zanikají. Nezanikají jen vztahy s původními rodiči, ale také s dalšími příbuznými, jako jsou předci a sourozenci. Zanikají také práva a povinnosti, které z příbuzenství vyplývají, a to zejména:

- práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, včetně práva na výchovu dítěte,
- statusová a osobnostní práva rodičů k dítěti,
- vyživovací povinnost mezi osvojenecem a příbuznými, včetně rodičů, z původní rodiny,
- práva na osobní styk s dítětem,
- povinnost původní rodiny zajistit bydlení,
- právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není způsobilé,
- právo dědit, a to jak dítětem po předcích, tak předky po dítěti,

U zániku těchto vztahů platí jedna výjimka, a to ohledně zániku příbuzenských vztahů, které formálně zanikají, ale i tak jsou tyto vztahy překážkou k uzavření manželství, což má své především zdravotní důvody. Také pokud by došlo k zrušení osvojení, veškeré tyto výše zmíněné vztahy, práva a povinnosti s původní rodinou se obnoví.¹¹⁵

¹¹³ Aktuální znění: zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ SEDLÁK, P., In HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 742.

¹¹⁵ SMOLÍKOVÁ, K. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 1240-1241.

Pokud má být skutečným základem osvojení „nejlepší zájem dítěte,“ poté je možné říct, že naše právní úprava, podle které nezletilé dítě „pozbyvá práv,“ je v zjevném pojmovém rozporu s touto základní zásadou. V žádném případě není v zájmu osoby ztracení svých práv na rozdíl od pozbytí určitých povinností, což může být výhodou. Při nepravém osvojení, tedy osvojení manželem rodiče dítěte se tento zánik práv ještě více prohlubuje. Je možné si klást otázku, zda je morální, aby takto osvojené dítě přišlo o svého původního rodiče, i když sním třeba nežije, o své sourozence, prarodiče a další příbuzné. Tímto dítě ztrácí celou polovinu své vlastní identity, aniž by k tomu byl srozumitelný důvod. Z tohoto důvodu se nelze divit druhému rodiči dítěte, který nebude chtít dát souhlas k takovému osvojení.¹¹⁶

Pokud tedy probíhá ve společnosti diskuze a možném rozšíření nepravého osvojení v případě registrovaných partnerů, bylo by nejdříve vhodné, aby došlo k úpravě příbuzenských poměrů ve vlastní rodině dítěte. Pokud by mělo dojít k rozšíření tohoto druhu osvojení bez toho, aniž by byly tyto poměry v příbuzenských vztazích upraveny, mohlo by v konečném důsledku dojít k větším škodám než užitku vůči takto osvojenému dítěti. Je zde vidět určitá snaha zákonodárce takovou situaci řešit, a to konkrétně v § 831 ObčZ., který stanoví: „*podá-li osoba, která tvrdí, že je blízkým příbuzným osvojovaného dítěte, návrh na svěřeni dítěte do péče podle § 953, nelze o osvojení rozhodnout, dokud o tomto návrhu nebude rozhodnuto.*“¹¹⁷ Cílem tohoto ustanovení je zachovat dítěti příležitost vyrůstat v rodinném prostředí, s lidmi, kteří jsou s ním spojeni příbuzenskou vazbou. Je v nelepším zájmu dítěte, aby svěřenecká péče byla realizována přednostně před osvojením.¹¹⁸ Pokud však blízcí příbuzní nebudou schopni či ochotni vzít osvojované dítě do vlastní péče, tak § 831 ObčZ nelze použít. Přitom to vůbec nemusí znamenat, že zachování vztahů s příbuznými by mohlo být pro dítě prospěšné a neexistuje žádný spravedlivý důvod pro zánik těchto práv vůči příbuzným.¹¹⁹ To, že se nejedná jen o teorii dokazuje i polská právní úprava, která tuto situaci upravuje, více v následující kapitole.

Osvojením dítě nabývá veškerá majetková práva v nové rodině osvojitele. Především se jedná o výživné a právo na pozůstalost. To vše se zdá být v souladu s výše zmiňovaným nejlepším zájmem dítěte, avšak je důležité si uvědomit, že dítě o tyto práva zároveň přichází. Někteří rodiče můžou být motivováni k svolení osvojení svého dítěte právě „výhodou“ spočívající v pozbytí vyživovací povinnosti. Z této souvislosti je očividné, jak je úprava zániku

¹¹⁶ KRÍSTEK, A. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 18.

¹¹⁷ Aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ ZEMANDLOVÁ, A. In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. §655-975*. Praha: leges, 2016, s. 1234.

¹¹⁹ KRÍSTEK, A. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 20.

vyživovacích povinnosti v původní rodině v zjevném rozporu se zájmem dítěte. V případě dědického práva, je osvojenec v postavení jako vlastní dítě rodičů. Současně osvojitelé nabývají majetková práva vůči osvojovanému dítěti. Osvojenec má právo na povinný díl z pozůstalosti a také dědění v první dědické třídě po osvojiteli. Toto však ovlivňuje další zákonné dědice, kteří na proces osvojení nemají žádný vliv. Zároveň dítě opět přichází o dědické právo ve své původní rodině, což jeho možné budoucí zaopatření určitě nerozšiřuje, ale naopak omezuje a je tedy na místě otázka, zda by nebylo vhodnější a v zájmu dítěte dědické právo zanechat, stejně tak i vyživovací povinnost původních rodičů vůči osvojenci.¹²⁰

V zájmu dítěte je spíše rozšíření okruhu osob, které mohou pro dítě znamenat podporu při výchově a jeho vývoji a samozřejmě také zdroj hmotného zabezpečení. S ohledem na nároky rozšíření práv homosexuálních párů či osob v registrovaném partnerství v oblasti osvojení, by bylo vhodné jejich zájmy, častokrát uplatňované právo „nebýt diskriminován“ a mít možnost „přisvojit dítě,“ nenadřazovat zájmům samotného dítěte. Zákonodárce by měl důkladně zvážit, aby se i v těchto situacích jednalo o primární zájem dítěte a nespadal do pozadí za zájmy těchto skupin osob.¹²¹

¹²⁰ Tamtéž, s. 21-25.

¹²¹ KAVALÍR, J., Má smysl podpořit možnost adopce homosexuálními páry? 1.část, *Právo a rodina*, Wolters Kluwer, 2015, č. 7, s. 21.

6 Komparace právních úprav

V poslední kapitole se zaměřím na komparaci se slovenským a polským právem. Jedná se o naše sousední státy a také blízké spolupracovníky v mnoha oblastech. Směřování zákonodárců v těchto zemích a rozhodovací činnost soudů nám může být inspirací. Častým jevem je i ovlivnění samotné české právní úpravy okolními státy a proto se zaměřím na zdůraznění některých rozdílností a zároveň podobností v těchto právních rádech.

6.1 Slovenská právní úprava

Slovensko je v otázce homosexuality jedním z velmi konzervativních států, což dokazuje i průběh a vývoj legislativy v posledních letech. Slovenský právní řád neobsahuje právní úpravu homosexuálních párů a tím pádem ani neumožňuje osvojení těmto osobám.

V posledních letech se slovenská společnost rozhodovala, jakým způsobem bude směřovat úpravu rodinných práv a vydala se úplně jiným směrem, než kterým jde většina států Evropské unie. Návrhy a snahy homosexuálních skupin prosadit v slovenské legislativě registrované partnerství nebo stejnopohlavní manželství a s tím také možnost osvojení dětí vyústily k přijetí ústavního zákona č. 161/2014 Sb., ze dne 4. června 2014. Tento zákon novelizoval slovenské soudnictví a zároveň zahrnoval změnu čl. 41 Ústavy SR,¹²² který s účinností od 1. září 2014 zní: „*Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobrou. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.*“¹²³ V tomto ustanovení lze shledávat inspiraci skupiny českých poslanců, kteří v roce 2018 přišli s návrhem novelizovat ustanovení čl. 32 odst. 1 LZPS.

K dalšímu prohlubování zakotvení tradiční rodiny přispěl i slovenský Ústavní soud, když vydal v říjnu 2014 nález, který se týkal ústavnosti předmětu referenda, které mělo obsahovat tyto čtyři následující otázky:

- Souhlasíte s tím, aby se manželstvím nemohlo nazývat žádné jiné soužití osob kromě svazku mezi jedním mužem a jednou ženou?
- Souhlasíte s tím, aby párům nebo skupinám osob stejného pohlaví nebylo umožněno osvojení dětí a jejich následná výchova?

¹²² Původní znění čl.41 Slovenské Ústavy z roku 1992 bylo: „Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

¹²³ Aktuální znění: Ústavný zákon č. 161/2014 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., v znení neskorších predpisov.

- Souhlasíte s tím, aby žádnému jinému soužití osob kromě manželství nebyla přiznána specifická ochrana, práva a povinnosti, které jsou právními normami k 1. 3. 2014 přiznané pouze manželství a manželům (zejména uznání, registrace nebo evidování jako životního společenství před veřejnou autoritou, možnost osvojení dítěte druhým manželem rodiče)?
- Souhlasíte s tím, aby školy nemohly vyžadovat účast dětí na vyučování v oblasti sexuální výchovy nebo eutanázie, pokud jejich rodiče nebo děti samotné nesouhlasí s obsahem vyučování?

Je zřejmé, že hlavním tématem těchto kontroverzních otázek byla především úprava práv homosexuálních párů, tedy až na poslední z nich. Čl. 93 odst. 3 Ústavy SR stanoví: „*Předmětem referenda nemohou být základní práva a svobody, daně, odvody a státní rozpočet.*“¹²⁴ I přesto, že se z tohoto článku může zdát, že otázky, které se dotýkají lidských práv nemůžou být předmětem referenda, Ústavní soud v tomto smyslu zvolil užší výklad a 3 výše zmíněné otázky umožnil (konkrétně otázky 1, 2 a 4). Takový postup Ústavní soud odůvodnil tím, že navrhované otázky by nebyly v souladu s ustanovením článku 93 odst. 3 Ústavy SR, pokud by jejich případné přijetí v referendu znamenalo snížení již dosaženého standardu lidských práv na Slovensku. Ústavní soud by zasáhl, pokud by hrozilo potencionální nebezpečí narušení podstaty a smyslu základního práva nebo svobody.¹²⁵

Účast na hlasování referenda byla nízká a činila pouze 21,14 %, jelikož nebyla naplněna 50% hranice oprávněných hlasujících občanů, tak bylo toto referendum neplatné.¹²⁶ Za zmínku však stojí i další čísla, kdy pro zákaz osvojení homosexuální osobou hlasovalo 94,5 procenta a pro označení manželstvím jakožto jedinečného svazku muže a ženy hlasovalo 92,4 procenta hlasujících.¹²⁷ Převážná většina hlasujících se tak vyslovila k ochraně tradiční rodiny na Slovensku. Ústavní soud Slovenské republiky svým nálezem vyjádřil podporu takovému směřování společnosti, když neshledal neústavnost prvních dvou referendových otázek. Akceptace těchto otázek by dle Ústavního soudu nijak nezasáhla do současného standardu práva na rodinný a soukromý život a jejich přijetí by nebylo ani v rozporu s judikaturou ESLP, na kterou sám široce odkazoval. Exkluzivita manželství heterosexuálním párům, jak je tomu na

¹²⁴ Aktuální znění: Ústavní zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, v znení neskorších predpisov.

¹²⁵ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 28. října 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014.

¹²⁶ DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1246.

¹²⁷ Slováci se zastali tradiční rodiny, k referendu jich ale přišlo málo, zde dne 8. 2. 2015 [online]. lidovky.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/svet/slovaci-se-zastali-tradicni-rodiny-k-referendu-jich-ale-prislo-malo.A150208_083119_ln_zahranici_ele

Slovensku je v souladu s ESLP. Obdobně i společné osvojení je umožněno pouze manželům a tím jsou vyloučeny homosexuální či jiné páry.

Slovenská úprava osvojení se nachází především v zákoně č. 36/2005 Zb., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen „ZOR“). Zásadní otázky české a slovenské právní úpravy osvojení jsou téměř shodná. Hlavním cílem je poskytnout dítěti stabilní prostředí rodiny a umožnit vzniku vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem. Oba právní řády usilují o zabezpečení práva na rodinný a soukromý život a soustředí se na nejlepší zájem dítěte.

Podobně jako v § 800 ObčZ je v § 100 ZOR¹²⁸ stanoveno kdo se může stát osvojitelem. Nezletilé dítěte může dle slovenské právní úpravy osvojit i jiná „osamělá osoba,“ a to bez ohledu na její sexuální orientaci. Zde tedy stejně jako v českém právním řádu existuje možnost homosexuální osoby osvojit dítě. Poměrně zajímavá je však zmíněná podmínka „osamělosti“ této osoby, čímž zákonodárce může směřovat nepřímě k tomu, aby to nebyla osoba žijící v homosexuálním vztahu. Zde pak vyvstává otázka vymahatelnosti této právní úpravy a také, zda tato „osamělá osoba“ bude při procesu osvojení otevřeně mluvit o své vztahové situaci či sexuální orientaci. Samozřejmě, že po právní moci rozhodnutí o osvojení je tato „podmínka“ lichá. Toto ustanovení, tak jen více zdůrazňuje preferenci osvojení manželskými páry. Dále bych uvedl pár rozdílů právních úprav, které stojí za to zmínit.

V české právní úpravě může dítě odvolat svůj souhlas s osvojením kdežto slovenský právní řád, takovou možnost dítěti neumožňuje. Dle českého práva se má dítěte dozvědět o osvojení nejpozději před zahájením povinné školní docházky. Zde naopak slovenská úprava dítěti právo na informace ohledně osvojení vůbec negarantuje a pouze dává možnost volby osvojiteli, jestli tuto informaci dítěti poskytne nebo ne. Momentem nabytí svéprávnosti osvojence česká úprava zaručuje možnost obeznámení s obsahem spisu, který byl veden o jeho osvojení. Osvojenci na Slovensku takovou přímou právní úpravu nepřiznává. Jak slovenská, tak i česká právní úprava vychází z pravidla nezrušitelnosti osvojení. V tomto ohledu, lze považovat slovenskou úpravu za vhodnější, protože zrušení osvojení umožňuje jen v zákonné velmi krátké době, čímž dává garanci a stálost osvojení o poznání dříve, než je tomu v českém právním řádu, který stanoví, že osvojení nelze zrušit po uplynutí 3 let od právní moci rozhodnutí o osvojení, a i po této době je tady možnost osvojení zrušit, čímž je částečně popřena ona

¹²⁸ „Osvojit’ maloleté dieťa môžu manželia alebo jeden z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve, alebo pozostalý manžel po rodičovi alebo osvojiteľovi maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa môže výnimočne osvojit’ aj osamelá osoba, ak sú splnené predpoklady, že osvojenie bude v záujme dieťaťa.“

nezrušitelnost osvojení. Z výše zmíněných rozdílů je zřejmé, že český právní řád přiznává dítěti více práv než ten slovenský a je celkově obsáhlejší a detailnější. Právo dítěte znát svůj původ, rodinu a svou historii by nemělo být dětem zahalováno. V tomto ohledu má slovenská úprava osvojení prostor pro své rozšíření a inspiraci v českém právu. Na druhou stranu by se česká právní úprava mohla inspirovat tou slovenskou co se týče silnějšího důrazu ochrany tradiční rodiny.

Národní rada Slovenské republiky již čtyřikrát hlasovala o různých návrzích zákona o partnerském soužití, který je obdobou ZRP v České republice. Všechny tyto pokusy byly Národní radou zamítnuty. Naposledy došlo k zamítnutí v roce 2018. Samotný návrh se netýká pouze homosexuálních párů, ale zahrnuje také partnerské soužití pro heterosexuály. K předchozím hlasováním došlo v letech 1997, 2000 a 2012. Slovenská národní rada tím jasně ukazuje, že hájí onu ústavní ochranu manželství mezi mužem a ženou, kterou Ústava Slovenska upravuje od roku 2014.¹²⁹ V roce 2011 byl Igor Matovič dotázán z jakých důvodů by nemělo být upraveno registrované partnerství pro homosexuální páry. Na tuto otázku odpověděl následovně: „*Lebo vzťah dvoch osôb rovnakého pohlavia nikdy nebude vzťah muža a ženy, akokoľvek by sa na neho chcel podobat', nikdy to nebude originál. Inak povedané, som presvedčený, že niektoré práva by mali byť vymoženosťou len vzťahu muža a ženy. Druhý dôvod je ten, že výhody, ktoré homopáry prezentujú ako výhodu registrovaných partnerstiev, môžu tieto páry získať aj už existujúcimi právnymi nástrojmi, napríklad inštitút plnej moci či závetu.*“¹³⁰ Vzhledem k tomuto postoji k dnešnímu dni premiéra Slovenské republiky lze předpokládat, že v nejbližší době nedojde k zásadním změnám v oblasti osvojení dětí homosexuálními páry.

6.2 Polská právní úprava

Polsko je zemí, ve které má velmi významné postavení náboženství, a především Římskokatolická církev, která je ve svých postojích a hodnotách velmi konzervativní, což samozřejmě ovlivňuje otázku homosexuality, případné adopce stejnopohlavními páry a celkově rodinné právo v Polsku. Základní úprava rodinného práva je zakotvena v zákoně č. 9/1964 Sb., o rodině a opatrovnictví.¹³¹ Spolu s přijetím zákona č. 149/2011 Sb., o podpoře rodiny

¹²⁹ LUKOVÁ, A. Slovensko opět odmítlo registrovaná partnerství, ze dne 27. 9. 2018 [online]. queergeography.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na <https://www.queergeography.cz/slovensko-opet-odmitlo-registrovana-partnerstvi/>.

¹³⁰ MATOVIČ, I. Registrované partnerství nepotrebujeme, ze dne 31. 3. 2011 [online]. aktuality.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na <https://www.aktuality.sk/clanok/184800/matovic-registrovane-partnerstva-nepotrebujeme/>

¹³¹ Aktuální znění: zákon č. 9/1964 o rodině a opatrovnictví (Kodeks rodzinny i opiekuńczy), ve znění pozdějších předpisů

a systému náhradní rodinné péče¹³² přišla do Polska komplexní a ucelená právní úprava, která sjednocuje dříve velmi roztroušenou úpravu rodinné péče, která zahrnuje také institut osvojení. Tento zákon se snaží upřednostnit náhradní rodinnou péče před tou ústavní, dává větší důraz na prevenci a snaží se předcházet oddělení dítěte od původní biologické rodiny.

Polský právní řád upravuje osvojení jednotlivcem a osvojení společné, které je možné jen pro manželské páry. Česká a polská právní úprava osvojení jsou si v mnoha věcech podobné a usilují o co možná nejlepší zaopatření dítěte. Se soudním rozhodnutím o osvojení jsou spojeny práva a povinnosti mezi osvojitelem a osvojencem, kdy mezi nimi vzniká vztah jako mezi rodičem a dítětem. Práva a povinnosti jsou spojena také se zánikem příbuzenských vztahů k původní rodině dítěte, což může mít neblahý dopad na dítě. Polská legislativa připouští situaci, kdy právní vztah osvojence k původní rodině zcela nezaniká, a to v případě, když manžel rodiče osvojuje dítě, jehož druhý rodič již zemřel. Tehdy nezaniká příbuzenství mezi osvojencem a rodinou zemřelého rodiče, pokud tak rozhodne soud.¹³³ V tomto ohledu lze sledovat širší práva dítěte, které pro něj jistě můžou být výhodou.

V polském právním řádu nenajdeme úpravu registrovaného partnerství ani možnost osvojení dětí homosexuálními páry. Již mnoho let se však v Polském parlamentu objevují návrhy a snahy prosadit určitou podobu partnerského vztahu, který by právně upravoval soužití osob homosexuální orientace, podobně jak upravuje registrované partnerství v České republice. Jeden z prvních pokusů byl návrh skupinou senátorů v roce 2003, který měl upravovat vztahy mezi osobami stejného pohlaví.¹³⁴ Tento návrh byl později v roce 2004 Poslaneckou sněmovnou Polské republiky odmítnut. Další pokus o úpravu této problematiky přišel spolu s návrhem skupiny poslanců ve spolupráci s LGBT komunitou v roce 2011.¹³⁵ Tento návrh o úpravě partnerství nespécifikoval, zda se jedná o lidi jednoho či různého pohlaví. Měl být tedy přístupný jak pro osoby homosexuální, tak pro osoby heterosexuální. Tento návrh však zanikl spolu s volebním obdobím Poslanecké sněmovny. Dále v roce 2012 až 2015 bylo v polské dolní komoře Parlamentu podáno několik návrhu na úpravu partnerských vztahů stejnopohlavních osob, ale všechny tyto návrhy byly zamítnuty v prvním čtení nebo se na pořad

¹³² Aktuální znění: zákon č. 149/2011, o podpoře rodiny a systému náhradní rodinné péče (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), ve znění pozdějších předpisů

¹³³ Aktuální znění: zákon o rodině a opatrovnictví, článek 121 § 2: "*W wypadku gdy małżonek przysposobił dziecko swego małżonka po śmierci drugiego z rodziców przysposobionego, przepisu art. 121 § 3 nie stosuje się względem krewnych zmarłego, jeżeli worzeczeniu oprysposobieniu sąd opiekuńczy tak postanowił.*"

¹³⁴ Návrh Senátu Polské republiky ze dne 10. 12. 2003 [online]. ww2.senat.pl, [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <http://ww2.senat.pl/k5/dok/dr/500/a/548.pdf>

¹³⁵ Návrh Poslanecké sněmovny Polské republiky ze dne 19. 5. 2011 [online]. sejm.gov.pl, [cit. 23. března 2020]. Dostupné na [http://orka.sejm.gov.pl/druk6ka.nsf/0/fl1da05e62ed0b62bc12578cc00268996/\\$file/4418.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/druk6ka.nsf/0/fl1da05e62ed0b62bc12578cc00268996/$file/4418.pdf)

schůze vůbec nedostaly.¹³⁶ Posledním pokusem byl návrh zákona o partnerství podaný skupinou poslanců z politické strany „Nowoczesna“ v dubnu roku 2018. Tento návrh se velmi podobal již předchozím návrhům v minulých letech, umožňoval vznik partnerství bez ohledu na sexuální orientaci a zahrnoval také možnost osvojení dítěte partnera, který je rodič tohoto dítěte. Takové „partnerské“ osvojení odůvodňuje důvodová zpráva k tomuto návrhu zákona v souvislosti s naplněním nejlepšího zájmu dítěte, které je vychováváno v těchto homosexuálních vztazích. Jelikož dítě se v těchto vztazích nachází bez právní ochrany vůči partneru rodiče dítěte.¹³⁷ Ani tento návrh však Poslaneckou sněmovnou Polské republiky neprošel. Podobný vývoj a osud těchto návrhů lze očekávat i nadále, protože vítězem se v minulých volbách stala strana PiS (Právo a spravedlnost), která zastává konzervativní názory a usiluje o podporu tradiční rodiny.

Polská Ústava v čl. 18 zakotvuje ochranu manželství jakožto svazek muže a ženy,¹³⁸ stejně jak tomu činí i Ústava Slovenské republiky. Česká právní úprava by se v tomto ohledu měla inspirovat a doplnit, tak ostatní státy Visegrádské čtyřky (Slovensko, Polsko a Maďarsko), které ctí tradiční rodinu, zdůrazňuje její hodnoty a důležitost ve společnosti. Dále se česká právní úprava může inspirovat rozšířením příbuzenských práv v případě „nepravého“ osvojení dítěte.

¹³⁶ Hlasování Poslanecké sněmovny Polské republiky ze dne 25. 1. 2013 - 4. 8. 2015 [online]. sejm.gov.pl, [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=posglos&NrKadencji=7&SessionID=C529D0D1D78821F0B05703DEF44CD087D884AC29>

¹³⁷ Návrh politické strany "Nowoczesna" ze dne 24. 4. 2018 [online]. sejm.gov.pl, [cit. 23. března 2020]. Dostupné na [http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/Projekty/8-020-956-2018/\\$file/8-020-956-2018.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/Projekty/8-020-956-2018/$file/8-020-956-2018.pdf)

¹³⁸ Aktuální znění: Ústava Polské republiky, článek 18: „*Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.*“

7 Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnotit a analyzovat současnou právní úpravu osvojení registrovanými partnery, posoudit vhodnost připravovaných novel a zvážit jejich vliv na společnost. Domnívám se, že prvním a zásadním ukazatelem v souvislosti s úpravou osvojení by měl být nejlepší zájem dítěte a neměl by být překrýván zájmy homosexuálních skupin, které vyzdvihují nerovnost postavení registrovaného partnerství vůči manželství.

Současná právní úprava neumožňuje registrovaným partnerům společné osvojení dítěte a ani osvojení dítěte partnera, který je rodičem dítěte. Ústavní soud v roce 2016 umožnil dříve zakázané individuální osvojení právně volného dítěte, osobou, která byla v registrovaném partnerství. Ve většině případů dávají soudy přednost osvojení manželským párem před jednotlivcem, protože si uvědomují, jak je pro dítě důležitá heterosexuální rodina jakožto celek a také tím, umožňují dítěti lepší zabezpečení, když práva a povinnosti při společném osvojení mají vůči dítěti oba noví rodiče, kdežto v případě individuálního osvojení partnerem, druhý partner nemá k dítěti žádná práva, ale má povinnost podílet se na výchově a ochraně dítěte. Taková právní úprava s sebou přináší výzvy a možnou nejistotu pro dítě, které se do této pozice dostane vlivem často sobeckého rozhodnutí jeho rodiče či partnera tohoto rodiče. V současné době je možné tyto situace řešit přes dostupné instituty soukromého práva a domnívám se, že by měly být upřednostňovány před tak zásadním zásahem, který představuje statusová změna dítěte.

Nelze pochybovat o tom, že v nejlepším zájmu dítěte je vyrůstat v úplné a milující rodině. V tomto ohledu je historicky tradiční rodina složená z muže a ženy bezpochyby tím nejvhodnějším prostředím pro vývoj dítěte. I když homosexuální skupiny namítají, že tradiční rodina se v posledních letech rozpadá a že nikdo nedokáže zaručit, že vývoj dítěte v homosexuálním prostředí nebude stejně tak dobrý. Ničím však nemůžou vyvrátit biologický fakt, že každé dítě má svého otce a matku. I když i o této otázce diskutují a je politování hodné, že i Ústavní soud ztvrdil možnost zápisu dvou otců v rodném listě a jde tak proti veřejnému pořádku České republiky a záměru zákonodárce.

Zde stojí za úvahu inspirovat se slovenskou či polskou právní úpravou Ústavy v oblasti zakotvení manželství jakožto svazku muže a ženy, a inkorporovat tuto úpravu do Ústavy ČR. Neboť taková regulace svědčí o uvědomění si křesťanských hodnot a identity těchto států. Tímto ustanovením státy vyslovují svůj nesouhlas s proudem homosexuální komunity a měly by nám být v tomto příkladem. Je dost možné, že pokud tyto vlivy budou působit dále, budou

státy, které stojí za tradičními hodnotami nuceny upravit ve svých Ústavách definici muže a ženy, aby s těmito dříve jasnými pojmy nebylo manipulováno. V posledních letech začíná docházet k tomu, že pokud se někdo vůči těmto proudům vyhradí bývá často označován za netolerantního, xenofobního a za člověka, s kterým bychom se měli vypořádat. Toto mi připomíná dobu, kterou jsem osobně nezažil, ale slyšel z vyprávění mých rodičů a prarodičů, kdy jakýkoliv nesouhlas s „tím správným myšlením“ byl potrestán.

Mám za to, že právní úprava by měla primárně chránit práva osvojovaného dítěte před právy osvojitele. Předně by mělo dojít k rozšíření práv osvojovaného dítěte v současné právní úpravě, ať už se jedná o vyživovací povinnost, dědické právo či příbuzenství vůči své původní rodině a tím lépe zajistit dítě do budoucnosti. Ať je především kladen důraz na to, aby osvojení bylo v zájmu dítěte. Myslím si, že záměr zákonodárce nastavit parametry zákona tak, aby dítě vyrůstalo především ve své přirozené rodině, a teprve v situaci, kdy taková rodina není schopna naplňovat své poslání bude přistupováno k dalším opatřením je správný. Zákonodárce by měl usilovat o posílení a povzbuzení přirozené a tradiční rodiny, a ne o její postupnou destrukci, která s sebou přináší právě novela občanského zákoníku ve věci stejnopohlavního manželství.

Osvojením dochází k podstatné změně v životě dítěte, jeho rodičů, příbuzných a budoucích osvojitelů. Jedná se tak o institut, jehož právní úprava by měla být zákonodárci pečlivě zvážena, jelikož ovlivňuje zásadní statusové otázky a budoucí život dítěte. Právní úprava by měla být jasná, konkrétní a určitá. Za pozitivní lze považovat aktuální stav občanského zákoníku, který předpokládá manželství za nejlepší prostředí pro dítě. V souvislosti se současným vývojem společnosti, který s sebou přináší stále větší uvolněnost ve vztazích, rozměňování hodnot by zákonodárce neměl zapomínat na dítě, které ze své povahy není schopno za sebe a za svůj nejlepší zájem samo bojovat.

Seznam použité literatury

Monografie a učebnice

BEZOUŠKA, P. a kol. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku. Komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 748.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRALIČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 400.

KŘÍSTEK, A. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 136.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 161.

NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 208.

POLIŠENSKÁ, P. a kol. *Musíš znát...Rodinné právo. Právní postavení dítěte*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 348.

RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 216.

SVOBODA, K. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 244.

ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 852.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1., Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 181.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., *Aplikovaná sociální psychologie II.*, Praha: Grada, 2001, s. 260.

Komentáře

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1792.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRALIČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655–975). Komentář*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1380.

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině, Komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 586.

KMEC, J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1687.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1. §655–793*. Praha: Leges, 2016, s. 2064.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/2. §694–975*. Praha: Leges, 2016. 2064 s.

PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 688.

ROGALEWICZOVÁ, R. a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 782.

SHANNON, G. a kol. *Adoption – Law and practice under the Revised European. Convention on the Adoption of Children*. Strasbourg: Council of Europe, 2014, s. 143.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 752.

Odborné články

BARINKA, R. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právník*, 2006, č. 10, s. 1073.

KAVALÍR, J., Má smysl podpořit možnost adopce homosexuálními páry? 1. část. *Právo a rodina*, Wolters Kluwer, 2015, č. 7, s. 20.

KORNEL, M. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 3, s. 88.

PALÁSEK, M., Česká republika na evropské „duhové křižovatce“?. *Právní rozhledy*, 2019, č. 3, s. 91.

TELEC, I., Kritický pohled na nálezy Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 19, s. 670-674.

TRNKOVÁ, L., Homoparentální rodina jako vývojový rys. *Rodinné listy*, 2016, roč. 5, č. 9, s. 26.

Internetové zdroje

CIPRÝN, Š., Náhradní mateřství v českém právu, ze dne 18. 11. 2019 [online]. pravni prostor.cz, [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu>

GROCHOVÁ, M. Slováci budou rozhodovat o možnosti homosexuálů uzavřít manželství a adoptovat děti, ze dne 18. 1. 2015 [online]. centrum lidské práva.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na http://www.centrum lidské práva.cz/sites/default/files/users/clpd/studie_1_2015.pdf

JÍLKOVÁ, M., Adopce dětí homosexuálními páry, ze dne 4. 9. 2014 [online]. ceskatelevize.cz, [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024/video>

LUKOVÁ, A. Slovensko opět odmítlo registrovaná partnerství, ze dne 27. 9. 2018 [online]. queergeography.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na <https://www.queergeography.cz/slovensko-opet-odmitlo-registrovana-partnerstvi/>.

MADĚROVÁ, E., Jaké je to být dítětem, ze dne 15. 5. 2014 [online]. pravni prostor.cz, [cit. 2. února 2020]. Dostupné na <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/jake-je-to-byti-ditetem>

MATOVIC, I. Registrovaná partnerství nepotřebujeme, ze dne 31. 3. 2011 [online]. aktuality.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na <https://www.aktuality.sk/clanok/184800/matovic-registrovane-partnerstva-nepotrebujeme/>

SLAVÍKOVÁ, D., Osvojení nezletilých registrovanými partnery, ze dne 13. 5. 2015 [online]. epravo.cz, [cit. 2. března 2020]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/osvojeni-nezletilych-registrovanymi-partnery-97801.html>

Slováci se zastali tradiční rodiny, k referendu jich ale přišlo málo, ze dne 8. 2. 2015 [online]. lidovky.cz, [cit. 22. března 2020]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/svet/slovaci-se-zastali-tradicni-rodiny-k-referendu-jich-ale-prislo-malo.A150208_083119_In_zahranici_ele

The best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation, ze dne 12. 11. 2009 [online]. childsrightrights.org, [cit. 1. března 2020]. Dostupné na https://www.childsrightrights.org/documents/publications/wr/wr_best-interest-child2009.pdf

Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte, ze dne 6. 6. 2013 [online]. vlada.cz, [cit. 1. března 2020] Dostupné z: [http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/](http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/)

Judikatura

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. července 2015, Oliari a ostatní proti Itálii, č. 36030/11

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. února 2013, X a další proti Rakousku, č. 19010/07

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. června 2010, Schalk a Kopf proti Rakousku, č. 30141/04.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. ledna 2008, E. B. proti Francii č. stížnosti 43546/02

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. února 2002, Fretté proti Francii, č. stížnosti 36515/97

Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 28. října 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014.

Nález Ústavní soudu České republiky, ze dne 29. června 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. prosince 2016, sp. Zn. I. ÚS. 3226/16.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne ze dne 25. září 2014, sp. zn. I.ÚS 3216/13.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. května 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. února 2007, sp. zn. II.ÚS 568/06.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30Cdo 3430/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. července 2017, sp. zn. 28Ncu 187/2015.

Právní předpisy

Evropská úmluva o osvojení dítěte ze dne 24. dubna 1967

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti Ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o právech dítěte ze dne 20.11.1989.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 78/1997 Sb., Ústava Polské republiky (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej), ve znění pozdějších předpisů.

Ústavný zákon č. 161/2014 Zb., ktorým sa mení a doplňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., v znení neskorších predpisov.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 9/1964 Sb., o rodině a opatrovnictví (Kodeks rodzinny i opiekuńczy), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 149/2011 Sb., o podpoře rodiny a systému náhradní rodinné péče (Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konsolidovaná verze, ze dne 3. 2. 2012 [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 13. února 2020]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, 2. 5. 2005 [online]. [psp.cz](http://www.psp.cz), [cit. 14. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=969&ct1=0>

Hlasování Poslanecké sněmovny Polské republiky ze dne 25. 1. 2013 - 4. 8. 2015 [online]. [sejm.gov.pl](http://www.sejm.gov.pl), [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=posglos&NrKadencji=7&SessionID=C529D0D1D78821F0B05703DEF44CD087D884AC29>

Návrh novely zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ze dne 14. 6. 2018 [online]. [psp.cz](http://www.psp.cz), [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=211&CT1=0>

Návrh novely zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 12. 6. 2018 [online]. [psp.cz](http://www.psp.cz), [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=201&CT1=0>

Návrh novely zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ze dne 9. 9. 2014 [online]. [psp.cz](http://www.psp.cz), [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>

Návrh politické strany "Nowoczesna" ze dne 24. 4. 2018 [online]. [sejm.gov.pl](http://www.sejm.gov.pl), [cit. 23. března 2020]. Dostupné na [http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/Projekty/8-020-956-2018/\\$file/8-020-956-2018.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/Projekty/8-020-956-2018/$file/8-020-956-2018.pdf)

Návrh Poslanecké sněmovny Polské republiky ze dne 19. 5. 2011 [online]. [sejm.gov.pl](http://www.sejm.gov.pl), [cit. 23. března 2020]. Dostupné na [http://orka.sejm.gov.pl/druki6ka.nsf/0/f1da05e62ed0b62bc12578cc00268996/\\$file/4418.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/druki6ka.nsf/0/f1da05e62ed0b62bc12578cc00268996/$file/4418.pdf)

Návrh Senátu Polské republiky ze dne 10. 12. 2003 [online]. [ww2.senat.pl](http://www2.senat.pl), [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <http://ww2.senat.pl/k5/dok/dr/500/a/548.pdf>

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje problematice osvojení dítěte v rámci registrovaného partnerství. Záměrem je zhodnocení současného právního stavu, posouzení možného následného vývoje v této oblasti, a to vše s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol a také zahrnuje úvod a závěr. První kapitola je věnována vymezením základních pojmů, které souvisí s daným tématem. Obsahem druhé kapitoly je teoretické rozdělení osvojení na jednotlivé druhy, které se vyznačují určitými rysy. Třetí kapitola je zaměřena na osvojení homosexuálními páry, vývoj této problematiky s ohledem na judikaturu ESLP a nejlepší zájem dítěte. Čtvrtá kapitola zkoumá právní následky osvojení, postavení dítěte v rodině a upozorňuje na možné nedostatky. Pátá kapitola přináší komparaci české právní úpravy s úpravou slovenského a polského práva a popisuje vývoj registrovaného partnerství v těchto zemích.

Abstract

The thesis deals with the issue of adoption of a child within the framework of a registered partnership. The aim of the thesis is to assess the current legal situation, evaluate possible future developments in this area, all with regard to the best interest of the child.

The thesis is divided into five chapters and also includes an introduction and conclusion. First chapter deals with the definition of the fundamental terms that are connected with the main theme. Content of the second chapter consists the theoretical division of adoption into individual species, which are characterized by certain aspects. Third chapter is focused on adoption by homosexual couples, development of this affair with regard to the ECtHR case law and the best interest of the child. The fourth chapter examines the legal consequences of adoption, the position of the child in the family and draws attention to possible shortcomings. The fifth chapter compares the Czech legislation with the Slovak and Polish law and describes the development of registered partnerships in these countries.

Klíčová slova

Osvojení, dítě, rodina, registrované partnerství, homosexuální pár, nejlepší zájem dítěte, Evropský soud pro lidská práva, homoparentální rodina, společné osvojení, přiosvojení, individuální adopce, zákon o registrovaném partnerství

Key words

Adoption, child, family, registered partnership, homosexual couple, the best interest of the child, European Court of Human Rights, homoparental family, joint adoption, second-parent adoption, individual adoption, the registered partnership act